

På ukendte stier

HADERSLEV STIFT 2020

❖ **Hans-Jørgen Schanz**

Corona har givet kirken en chance

❖ **Liturgi: Forankring eller forandring?**

To præsters bidrag til debatten

❖ **Præst i hjemmeplejen**

Nye tiltag i provstierne

Indhold

- 4 ♣ På vej med velsignelse**
Af biskop Marianne Christiansen
- 8 ♣ Corona har givet kirken en chance**
Interview: Hans-Jørgen Schanz
- 12 ♣ Kirke midt i en coronatid**
Seks eksempler på, hvordan præster og menighedsråd tackled nedlukningen
- 14 ♣ Hvad lærte vi af corona?**
Syv citater om, hvad vi har lært under corona
- 16 ♣ Liturgi: Forankring eller forandring?**
Bidrag til liturgidebatten fra præsterne Martin Rønkilde og Agnete Raahauge
- 18 ♣ Liturgi til debat**
Syv personers tanker om liturgien og debatten
- 20 ♣ Unge præster om folkekirken anno 2040**
Anders Michael Grønfeldt, Vejle, og Morten Brosbøl Vibert, Rise, gør sig tanker om fremtiden
- 22 ♣ Ud med kustoderne. Omsmelt arvesølvet.**
Klumme af journalist og forfatter Esben Kjær
- 24 ♣ Grønne øjne har øje på kirkens jord**
Interview: Manden, der tog initiativ til Grøn kirke
- 26 ♣ Publikum inviteres ind på Vejles kirkegårde**
Interview: Kirkegårdsleder Jens Zorn Thorsen
- 28 ♣ Øget PR nytter for at få præster til Sydslesvig**
Om provstens arbejde med at besætte mange ledige stillinger
- 30 ♣ Nemmere at opsøge en præst i sundhedshuset**
Om Fredericia Provstis ansættelse af sundhedshuspræst
- 32 ♣ Præst i hjemmehjælpen har tid til den dybe samtale**
Om Kolding Provstis ansættelse af præst i hjemmehjælpen
- 34 ♣ Når livet igen får mening på en kirkegård**
Om Sønderborg Provstis samarbejde med kommunen for at hjælpe folk i arbejde
- 36 ♣ Fokus flyttet til de mange nye naboer**
Interview med formand for stiftsrådet Per Søgaard
- 37-40 ♣ Nyt fra stiftsudvalgene**
- 41-48 ♣ Nyt fra provstierne**
- 49 ♣ Ansættelser og fratrædelser**

Side 8

Side 20

Side 32

Kirken på ukendte stier

Velkommen til årets stiftsmagasin for Haderslev stift i 2020. Magasinet henvender sig først og fremmest til menighedsråd, medarbejdere og præster i Haderslev stift, men forhåbentlig også til alle andre, der interesserer sig for kirke og samfund og åndsliv.

Samtidig velkommen til de nye menighedsrådsmedlemmer, som netop er trådt til efter efterårets menighedsrådsvalg. I har påtaget jer en afgørende opgave i folkekirken: Sammen med medarbejderne og præsterne er I ansvarlige for at sørge for "gode vilkår for menighedens liv og vækst", som det hedder i det løfte, I har afgivet. De vilkår har både med de ydre rammer på kirkegården og i kirkens ejendomme at gøre og med det kirkelige liv i sognet, hvor mennesker mødes om evangeliets forkyndelse og samtalen om livet - og hvor også dem, der ikke mødes eller har overskud til at deltage i noget som helst, hører med til sognets fællesskab.

Da vi planlagde dette års stiftsmagasin, troede vi, at vi på dette tidspunkt så tilbage på coronakrisen som en nærmest overstået periode. Sådan gik det ikke. Men det har kun gjort det valgte tema "På ukendte stier" endnu mere aktuelt.

Magasinet reflekterer blot nogle af de landskaber, hvor stierne skal trædes: Et samfund og en kirke med pandemiens erfaringer; samtalen om liturgien og dens betydning og stadige fornyelse; klimakrisens opgaver i sognene, og en ny menighedsrådsperiode og den dagligdag i folkekirken, hvor der tit må trædes nye stier, fordi evangeliet hele tiden skal forkyndes ind i nutiden.

Men når alt er sagt om de ukendte stier, så er grundlaget stadig givet: Vejen og sandheden og livet er givet i Jesus Kristus. Hans vej løber alle vores stier sammen i. Folkekirkens grundlæggende opgave er at holde fast i den fælles forkyndelse, navnlig når vi færdes i ukendt land.

Vi håber, at stiftsmagasinet kan bidrage til samtalen på vejen. God læselyst!

På redaktionsgruppens vegne.

Marianne Christiansen
Biskop over Haderslev Stift

Fornemmelsen af ukendt land og stier, der skal gås på, er til stede i mange aspekter af vores liv. Det kræver alt sammen samtale, skriver biskop Marianne Christiansen.

På vej med velsignelse

Af biskop Marianne Christiansen
Foto: Lene Esthave

Herren talte til Abraham – dengang han endnu kun var 75 år gammel og endnu hed Abram og endnu ikke vidste, hvilken rejse han skulle ud på i sit liv. Herren sagde til Abram: "Forlad dit land og din slægt og din fars hus og drag til det land, jeg vil vise dig. Jeg vil gøre dig til et stort folk og velsigne dig. Jeg vil gøre dit navn stort, og du skal være en velsignelse" – "Så drog Abram afsted, sådan som Herren havde befalet ham."

Det lille stykke fra 1. Mosebog kapitel 12 er godt at tage med sig på de ukendte stier: "Forlad det, du kender og begiv dig på vej til en fremtid, jeg vil vise dig. Jeg vil give dig styrke og glæde, og du skal blive til styrke og glæde for andre." Og så gik Abraham afsted. Og så går vi afsted.

Der er både frihed og frygt i at forlade det, vi kender, og begive os ud i det, vi ikke kender. Egentlig gør vi det jo hver dag. Engang imellem gentager vi talemåden: "Ingen kender dagen, før solen går ned", for at minde os om det grundvilkår, vi har: Vi kan planlægge dagen efter alle kunstens regler, og når vi når til aften, kan livet være tumlet omkring på uventede måder. Det kender hvert menneske fra sit eget liv, og det er også en af coronatidens erfaringer.

Men det er også meget menneskeligt, at vi alligevel i dagligdagen ikke regner med, at alt bliver anderledes. Vi planlægger og tager det for givet, at det går, som vi havde tænkt. For at kunne holde ud at være til, må vi have bare et minimum af vaner og ting, vi kan regne med: At det bliver morgen og aften, at tiden har en rytme, at det bliver søndag og jul og påske. Vi må have noget at glæde os til og se frem til og opleve, at det sker. I denne tid må vi øve os i at glæde os, selvom tingene, festerne, samværet bliver anderledes, end vi har forestillet os. Det er særlig svært for de mennesker, der har en stor længsel efter tryghed og nærhed, og som lider under ensomhed og savn. Vi må hjælpe hinanden med at finde veje til at bevare fællesskabet og samhørigheden. I skrivende stund opfordres vi fra myndig-

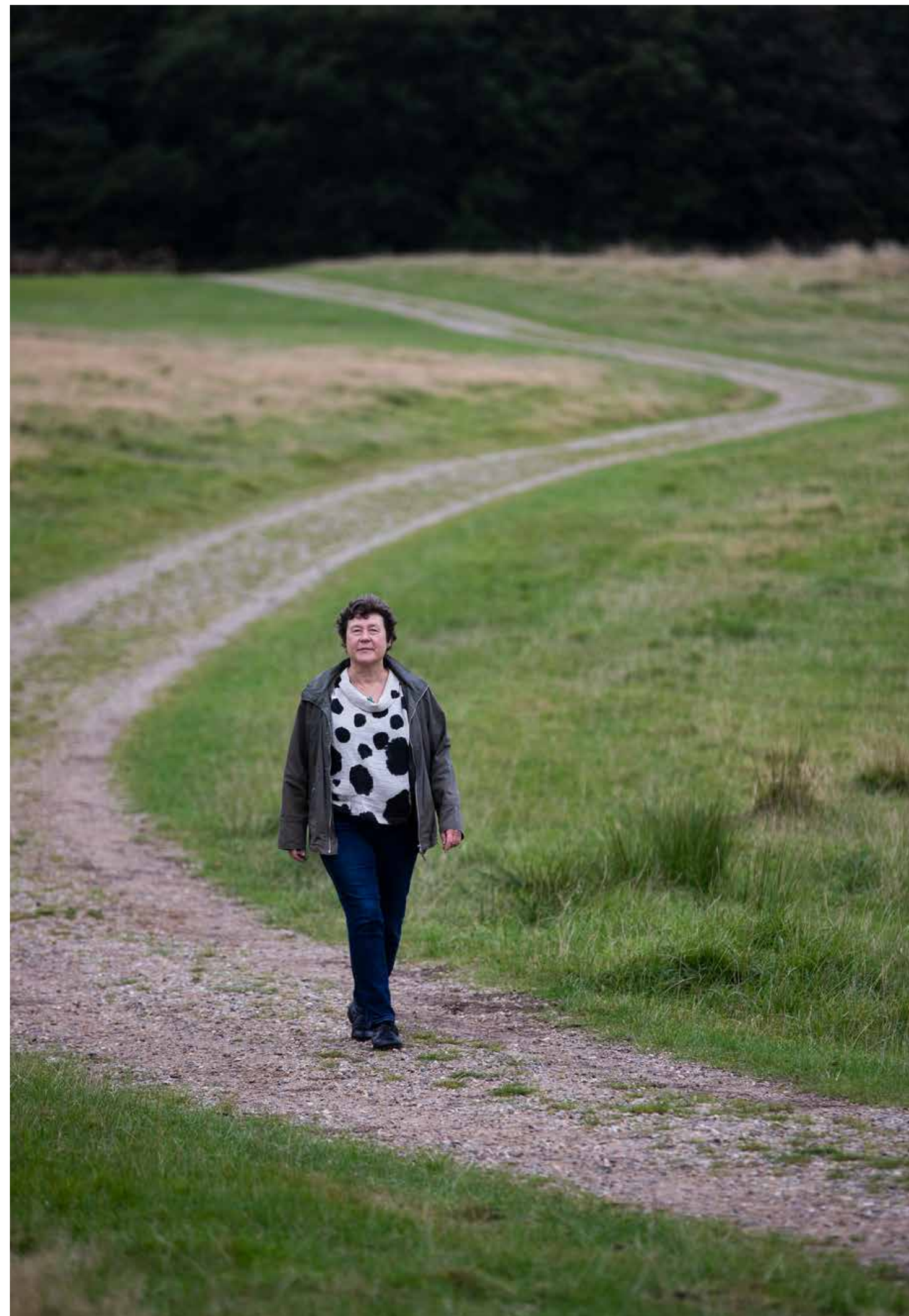
hederne til at begrænse de nære sociale kontakter til 10 personer. For nogle af os er det et ønskescenarium at have bare fem eller to eller en, man kan kalde sin nære kontakt.

Tryghed forstås tit som en sikkerhed for, at intet bliver forandret, og at dagen vil gå, sådan som jeg har planlagt det. Men ingen kender dagen, før solen går ned. Dog stoler vi på, at solen går ned, og har det håb, at den vil stå op igen. At være tryk i fare også på ukendte stier er en anden slags tryghed end forudsigelighed. Det er en tryghed, der beror på en tillid til, at vi ikke går alene, hverken gennem dagene eller gennem natten. Troen på, at Gud er med os på alle vores veje, også dem vi ikke selv kender endnu, betyder, at den ukendte fremtid, vi går i møde, ikke er tom og rædselsfuld, men fyldt af nærvær og mening. Af velsignelse.

Proviant til rejsen

Abraham drog afsted, og ind imellem slog han sig ned et sted i længere tid, og ind imellem brød han op og gik videre. Nu er Abraham og hans kone Sara blevet en del af de fortællinger, som vi har med os, skrevet ned i Bibelen og fortalt med variationer ud over hele jorden. Historien og Bibelen og gudstjenesten er det rejseforråd vi har med os på vejen. Det siges, at grunden til, at det jødiske folk er blevet ved med at være jøder, selvom de i tusinder af år har levet blandt folk af andre religioner, er, at de medbragte fortællingerne, Skriften, gudstjenesten og musikken.

Fornemmelsen af ukendt land og stier, der skal gås på, er til stede i mange aspekter af vores liv – klimakrisen, den politiske situation i verden, som er i bevægelse som store kontinentalplader, mennesker, der er i bevægelse fra krig og fattigdom, pandemiens ændrede vilkår for sundhed og økonomi. Det kræver alt sammen samtale – i det virkelige liv og ikke kun i de sociale mediers ekko-kammer, hvor algoritmerne hele tiden sørger for, at vi kun møder synspunkter, der passer med vores egne. Bibelen, gudstjenesten og musikken og salmerne er ikke facitlister, der træffer afgørel-

ser for os om, hvilke skridt vi skal tage. Men de er et forråd af visdom og det glædelige budskab i Jesus Kristus, og det giver mod til at gå og til at møde modstand og andre holdninger. I gudstjenesten mødes vi som de forskellige mennesker, vi er, og hører sammen forkyndelsen, som sender os afsted med nye kræfter og nye tanker. Det var et chok og et savn, at der ikke kunne holdes gudstjenester i foråret, men netop der oplevede vi, hvor mange anstrengelser, folk gjorde for alligevel at komme til at dele ordene og sangen og musikken. Nærværet i at forsamles og være i stue sammen kan ikke erstattes. Når vi længes efter det, opdager vi, hvad det er værd.

Fredens vej

I skrivende stund er der to dage til det amerikanske valg. Når I læser, ved I mere om, hvor den sti førte hen. I Frankrig har forfærdende islamistiske terrorhandlinger ramt mennesker, der repræsenterede ytringsfrihed og kristendom. De er blevet ofre for en ideologi, der vil tvinge verden ud i krig mellem religionerne, og som rammer såvel kristne som muslimer. Hvordan finder vi veje til at dæmme op for had og terror? Også det spørgsmål tvinger os til at gå nye stier op. For grundlæggende er der to veje at gå i mødet mellem religionerne: Enten skal vi forstå forholdet mellem religionerne som en krig, eller også skal vi finde ud af at leve sammen med forskellig religion.

Hvis kristne og muslimer ikke kan leve sammen, må de have hver deres territorium. Sådan var det i Europa efter 30-årskirgen: Man delte Europa op i katolske og protestantiske stater, fordi det så ud som en umulighed, at katolikker og protestanter skulle kunne leve sammen "Cujus regio ejus religio", hed det på latin: Den, som landet (regionen) tilhører, bestemmer religionen. Først i 1849 fik vi her til lands religionsfrihed. Skal vi opgive den?

Hvis vi skal kunne leve sammen med hinanden, kræver det, at vi betragter religion ikke som ideologi, men som menne-

skers forskellige måder at søge Gud på, og først og sidst at vi kan bevare friheden til at tænke, tro og tale efter vores overbevisning. Den frihed er dyrekøbt. Den kan blive truet både af terror og af reaktionerne på terror. Det vil være et forfærdeligt tab at miste den, for tro lever kun i frihed.

Terror er forbrydelser, der lever af den rædsel og det had, de spreder. Den kan ikke bekriegeres, men forebygges og afværges. Det sker ved myndighedernes opmærksomhed og ved at opbygge tillid i samfundet og til myndighederne, også i de grupper, der tror, at ingen respekterer dem som medborgere.

Hvad har vi i folkekirken at sige eller gøre? Vi har den lokale forankring og mulighederne for at lære hinanden at kende og komme i samtale også med dem, vi ikke forstår eller deler tro med. Og vi har først og sidst evangeliets kald til at søge freden og forligelsen og bede om, at hadets flammer ikke får næring.

Bønnen

Bønnen er en de gaver, vi har fået med på vores vandring i det ukendte landskab. Man kan mene, at bøn er et svaghestegn over for det, man ikke magter. Og det er sådan set rigtig nok. Men det er ingen skam ikke at kunne magte livet og døden og kærligheden. Også det er vist blevet tydeligere for os alle i de seneste måneder. I hvert fald har jeg lige set en reklame for en vegetarkogebog med ordlyden "Dine bønner er blevet hørt". Det voldsomme fokus, der har været på kontrol – kontrol over din krop, dit udseende, dit familieliv og økonomi – har afsløret sin bagside i stress og fortvivelse over egen utilstrækkelighed, endeløse selvbebrejdelser eller bebrejdelser mod hinanden for det, der ikke vil lykkes.

Bønnen er en modgift mod fortvivlelsen. Om den så er en hurtig tanke til Gud med bøn om hjælp midt i krisen eller en daglig del af livet med Fadervor som dagligt brød –

bønnen letter byrden ved at skulle finde vej i et landskab, hvor vi har mistet overblikket og GPS'en ikke virker. I gamle dage læste man morgen og aften salmerne fra Det Nye Testamente, Marias Lovsang og Zacharias' Lovsang – som han, Abrahams efterkommer, sang ved sin lille søn Johannes Døberens fødsel:

Og du, mit barn, skal kaldes den Højestes profet, for du skal gå foran for Herren og bane hans veje og lære hans folk at kende frelsen i deres synders forladelse, takket være vor Guds inderlige barmhjertighed, hvormed solopgangen fra det høje vil besøge os for at lyse for dem, der sidder i mørkets skygge og lede vore fødder ind på fredens vej.

At Gud vil lede vores fødder ind på fredens vej, må vi altid bede om, for vi kan selv have svært ved at finde den.

De ukendte stier

Stå op og drag afsted, Abraham! Og Abraham gik – gennem ukendt land, men alligevel altid på vej hjem.

De mest ukendte stier, vi skal gå på, er dødens. Fremtiden er altid ukendt, kun ved vi, at vi en dag skal dø. Og dog er døden den store ubekendte.

Vi lever både som personer og som samfund i en dobbelthet i forhold til sygdom og død: På den ene side skal sygdom bekæmpes, og helbredelse er altid målet. I coronakrisens begyndelse sagde statsministeren, at hvert mistet liv er en tragedie.

Det er sandt. Hvert enkelt menneskes liv har uerstattelig værdi, og hvert menneskes død er en sorg. Der skal kæmpes for hvert enkelt menneskes liv med forebyggelse og helbredelse, og livet skal reddes.

Men på den anden side ved vi også, at "sygdom er hver mands herre", som ordsproget lyder. Sygdom kommer over et menneske, man rammes af sygdom. Fundamentet både i kristen tænkning og i vores samfundsopbygning er, at det ikke er et menneskes egen skyld, at det bliver syg, og at sygdom kan ramme alle. Den erkendelse er et langt stykke vej også til stede i coronakrisen. Alligevel er der tendenser dels til, at det ses som skamfuldt og skyldigt at være blevet smittet og dermed blive en trussel for andre og for samfundsøkonomien. Måske ligger der også en tendens til, at vi kommer til at bilde os ind, at sygdom og død kan kontrolleres. Men sygdom og død er et vilkår i naturen og i menneskelivet.

Hvordan holder vi sammen på den dobbelthet: På én gang at kæmpe for alt, hvad vi har kær, og samtidig kunne dø, om så det gælder? På én gang bekæmpe sygdom og død, så godt vi kan, og samtidig acceptere sygdom og død som noget, der kommer til os alle. Sygdom og død er ikke en

"De mest ukendte stier, vi skal gå på, er dødens. Fremtiden er altid ukendt, kun ved vi, at vi en dag skal dø. Og dog er døden den store ubekendte."

- Biskop Marianne Christiansen

straf for er forkert levet liv eller sjusket livsførelse. Det er et vilkår for alle mennesker, og vi må være solidariske med hinanden i det vilkår.

I Johannesevangeliet fortælles der om Martha, der mistede sin bror p.g.a. sygdom. Da Jesus kom, mødte hun ham ude på vejen til graven og sagde: "Herre, havde du været her, var min bror ikke død". Men Jesus svarer ikke på, hvordan det måske kunne være gået, hvis det var gået anderledes – de endeløse bebrejdelser vi kan gøre os selv og andre: Hvis jeg dog bare havde gjort det og det anderledes, så var døden nok ikke kommet. Han siger kun "Din bror skal opstå." Hvornår og hvordan er ikke til at vide. I fortællingen bliver Lazarus kaldt ud af graven og løst fra de ligklæder og bånd, der binder ham, som et tegn på, at opstandelse og befrielse er Guds vilje.

Guds vilje ser vi i Jesus, i hans ord og handlinger og vejen gennem død til opstandelse. Jeg tror, at Guds vilje kan ske selv under sygdom og død, når mennesker erfarer trøst og kærlighed og kommer igennem til en glæderig opstandelse – som helbredelse eller som den evige glæde hos Gud. Når det evige liv er meningen, når alle veje ender, så kan vi få mod til at kæmpe mod døden, så godt vi kan, og alligevel mod til at dø med fred, når den tid kommer.

Det er målet med alt, hvad vi til dagligt foretager os i kirken, på kirkegården og i sognets liv: At vi må dele det levende håb. Det gør vi, mens vi tumler af sted på ukendte stier, men altid vejledt af ham, som er Vejen og sandheden og livet.

Jeg vil slutte med en helt enkel salme, som hører til min rejseproviant:

*En vej eller anden, vor Herre ved råd.
Måske ikke min vej, måske ikke din vej,
men dog ad sin egen vor Herre ved råd*

*Så gå, hvor han kalder, og spar dig din gråd!
Hvor havet nu syder, blir vej, når han byder,
og lovsangen lyder: Vor Herre ved råd.
(Salmebogen nr. 24). ■*

Kirken skal udnytte den chance, som den har fået som følge af corona. Corona har nemlig gjort det tydeligt, at vi savner åndslivet, at vi mangler fællesskabet, og den har fået os til at tænke over, hvordan vi vil leve vores liv. Det mener Hans-Jørgen Schanz, idehistoriker og professor emeritus.

Corona har givet kirken en chance

Af Anette Jorsal
Foto: Lene Esthave

Hans-Jørgen Schanz var på vej hjem til Aarhus efter tre timers forelæsning i Sønderborg. Halvtræt, men han blev lysvågen, da han tændte for radioen, og radiokonzertens strofer blev en oplevelse. Det var Beethovens 5. koncert, og godt nok er første sats ifølge Schanz "svær at holde ud", men som han siger:

- De næste satser er så smukke, og de minder én om, hvor stort livet er. Og en anden ting: De minder os egentlig om, hvorfor vi beskytter livet her i corona. Hvorfor? Fordi livet er værd at leve. Når vi nu lukker ned og tager forholdsregler, så er det for at beskytte livet. Og hvorfor er det værd at leve? Fordi det også kan være rigt. Det kan være hårdt, men det er også rigt.

Torsdagskoncerten var åndelig føde for idehistorikeren og professor emeritus Hans-Jørgen Schanz, der denne aften havde været tæt på barndommens land, Skovby på Als, hvor han var slagterens søn. På gymnasiet i Sønderborg fattede han interesse for den europæiske idehistorie, og han var i 1967 blandt de første syv studerende på det spritnye studium idehistorie på Aarhus Universitet. Her blev han undervist af koryfæer som Sløk og Løgstrup, og Schanz har gennem årene selv undervist mange studerende på universitetet og i særdeleshed beskæftiget sig med ånd. Blandt hans seneste udgivelser er bogen Ånd - en lille let tilgængelig bog om emnet.

Vækket af corona

2020 er blevet et år, der på alle måder har været præget af corona. Pandemien ramte erhvervsliv, natteliv, skoleliv, og folkekirken måtte for første gang lukke dørene og aflyse gudstjenester. Åndslivet blev ramt, da forsamlingsfriheden

blev begrænset, og fællesskabet stort set blev umuligt at opretholde.

- Hvis vi ser bort fra, at større fællesskaber har været umuliggjort, så tror jeg faktisk, at coronakrisen har fået folk til at tænke sig lidt mere om, end de normalt ville gøre. For det er jo nyt for alle. Ingen har oplevet noget, der bare minder om det. På mange måder har det sat gang i noget, som ikke er teknisk. Som ikke er nytteorienteret.

- Jeg tror, corona har betydet, at mange er trådt et skridt tilbage. De er kørt lidt ud af den daglige trummerummen og har tænkt over, hvad det egentlig er, der sker, og har stillet sig spørgsmål som: Hvordan skal jeg egentlig leve mit liv? Ikke bare rent praktisk. Vi opdager, at vi ikke behersker ret meget selv, når det kommer til stykket, og at vi faktisk er afhængige af fællesskabet.

- Det er sådan et opvågnens nu, og disse nuer, hvor man vågner op, de kommer typisk i krise- eller grænsesituationer.

Grotesk, men normalt

Man kan så synes, at det er helt grotesk, at der skal en pandemi til, før vi træder et skridt tilbage og i stort tal begynder at tænke over livet og indse betydningen af fællesskabet og dets åndsliv.

- Jamen, sådan har det altid været. Filosofen Hegel har et godt udtryk. Han siger: "Minervas ugle begynder sin flugt, når natten falder på". Minervas ugle er jo klogskab og visdom, og det er en metafor på, at visdom opstår i krisesituationer. Så længe det bare går derudad, er der ingen, der

Den gamle marxist - om åndsliv og religion

Tilbage i 1970'erne og 1980'erne var Hans-Jørgen Schanz en kendt marxist, og han var blandt mange nærmest kult. I de seneste mange år har han beskæftiget sig med ånd og religion. Det kan lyde lidt modsætningsfyldt, men det er det ikke ifølge Hans-Jørgen Schanz, som i øvrigt kalder marxisme for noget lort:

- Der er ikke nogen modsætning. Marx' teori angår moderniteten. Den rummer alt dét, som moderniteten kan rumme, og så er den tavs om alt muligt andet. Så der er ikke nogen modsætning.

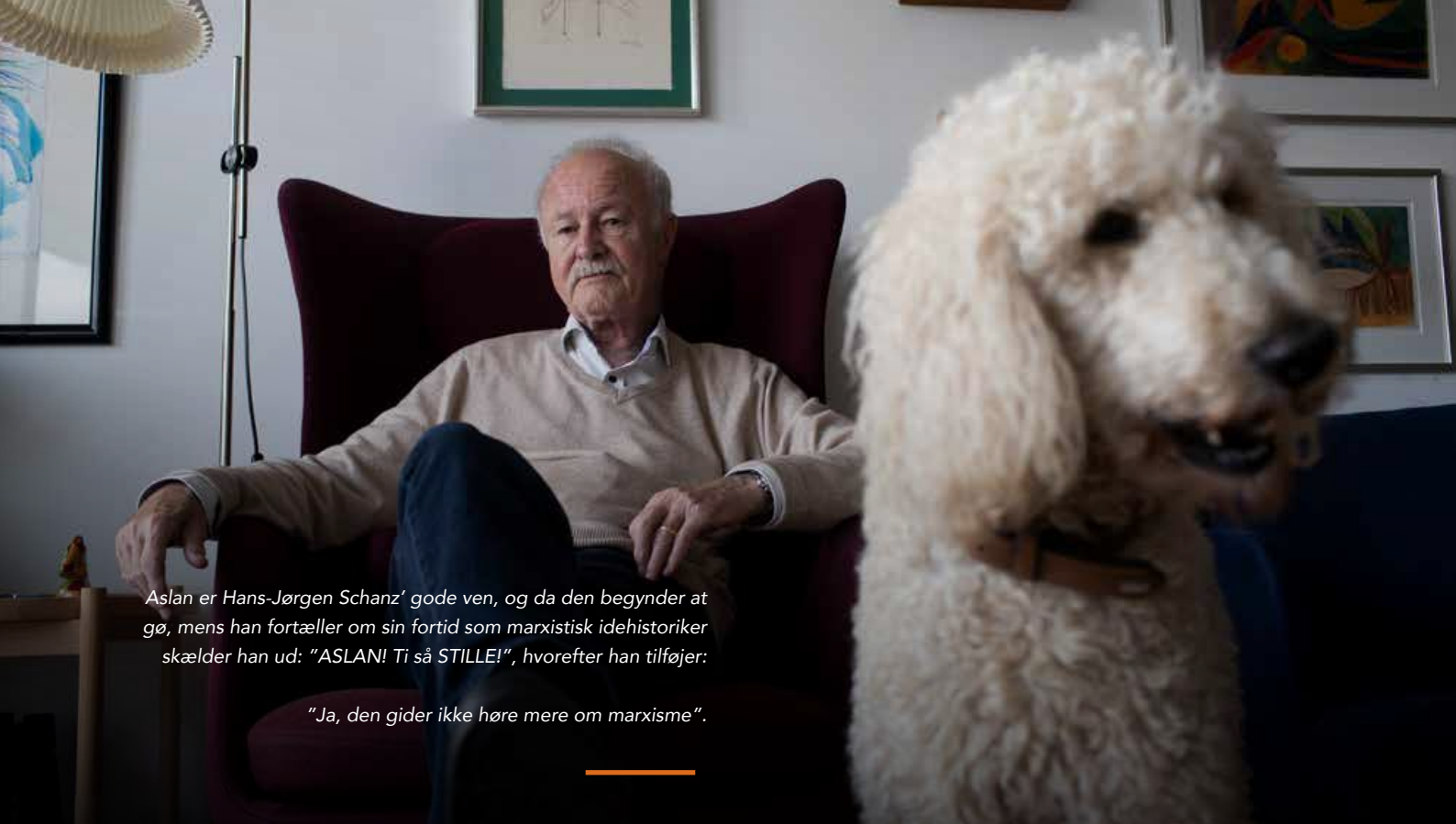
- Marx kom med en religionskritik i 1842, og hans pointe var, at kristendommen har det rigtige budskab, men den blokerer selv for

realiseringen af budskaberne. Derfor skulle hans teori rive budskabet ud af kristendommen og indbygge det i hans egen teori.

Marx sagde også, at religion er opium for folket...

- Ja, det er rigtigt, men alle glemmer at læse de fem-ti linjer, der går forud, hvor der er tale om en meget positiv omtale af religion som den faldende skabnings suk og det lidende menneskes trøst.

Aslan er Hans-Jørgen Schanz' gode ven, og da den begynder at gø, mens han fortæller om sin fortid som marxistisk idehistoriker skælder han ud: "ASLAN! Ti så STILLE!", hvorefter han tilføjer:

"Ja, den gider ikke høre mere om marxisme".

tænker sig om, men når kriser indtræder, og natten falder på, så opstår refleksion. Så letter Minervas ugle.

- Det er helt gennemgående for filosofihistorien. Så længe alt går godt, er der ingen grund til at tænke sig om. Først under og efter kriser.

Selve begrebet ånd kan virke som en svær, nærmest uhåndgribelig størrelse, og den kan heller ikke sættes på hverken formel eller forklares ifølge idehistorikeren.

- Ånd er altid et eller andet, der løfter. Grundtvig var sådan set genial på mange måder. Han var også et vrølelhoved på andre måder, men mest en genial fyr. Da jeg skrev bogen Ånd, løb jeg hans sange og salmer igennem og fandt ud af, at 75 procent af dem rummer et eller andet med ånd. Alt muligt – folkeånd, lysets ånd, og jeg ved ikke hvad. Det geniale er, at han ikke lægger sig fast. Han er fuldstændig klar over, hvad ånd IKKE er. Nemlig død og ting. Men han er også klar over, at ånd kan være ekstremt mange forskellige ting.

- Du kan ikke definere ånd – hvis du prøver, har du simpelt hen misforstået, hvad det er, men du kan indkredse det. Et af de træk ved ånd, der gør sig gældende i alle sammenhænge, er, at ånd er et eller andet, der befrier mennesket for sig selv – løfter det. Det er jo ikke nogen tilfældighed, at Kirkegaard siger, at mennesket er en syntese af krop og sjæl båret af ånd. Min hund Aslan er også en syntese af krop og sjæl, men den syntese er ikke båret af ånd.

- Når Kirkegaard siger, at syntesen er båret af ånd, betyder

det, at mennesket er henvist til noget uden for sig selv – og noget, der står over verden. Hos Kirkegaard er det Gud. Ånden løfter mennesket op og som regel ud i et fællesskab.

Nyt liv til religionen

I en tid med corona, hvor vi får øjnene op for, at vi er dødelige, og hvor vi søger åndelig føde, har kirken i høj grad en funktion og en mulighed. Faktisk oplever Schanz, at der i disse år er en større søgen mod religion.

- Kirken skal i den grad bare stå ved sig selv. Den skal frem for alt ikke halvt undskyldende føre sig frem. Den skal ikke forsøge at gøre kirkens budskab til pop, der kan konkurrere med underholdningen i fjernsynet. Nix! Den skal bare stå fast, siger Hans Jørgen Schanz, der holder mange foredrag om bl.a. modernitet og religion.

- Det er min klare opfattelse, at religion er ved at blive revitaliseret. Nogen taler om dens genkomst. Det er det rene sludder. Den har aldrig været væk, men den får fornyet liv i disse år. Mange tror, at det skyldes islam og muslimer. Det kan muligvis betyde lidt, men det er ikke forklaringen. Forklaringen er, at mange oplever, at den moderne verden, vi lever i, ikke kan være alt. Den moderne verden er et praktisk arrangement, der passer til vores liv. Et arrangement, der på mange måder gør det lettere at leve i dag.

- Hvis du nu møder et menneske i dyb sorg eller afgrundsdyb fortvivlelse, siger du jo ikke til det menneske: "Ved du hvad, det skal nok gå. Du får lidt mere

selvbestemmelse. Du får lidt mere demokrati". Det, som den moderne verden kan byde på, er terapi og medindflydelse. Det er alt sammen godt, men i alle eksistentielle spørgsmål er moderniteten fuldstændig tavs. Den har intet at sige. Den kan ikke sige, hvad meningen med livet er, men der er andre instanser – kunst og religion – der så at sige kan åbne op for, at du selv kan få et ekko af det spørgsmål.

Kirkens kæmpe chance

Når den moderne verden ikke har noget at bidrage med på det åndelige område, må man søge andre steder hen. Hans-Jørgen Schanz fortsætter:

- Mange er ved at gøre sig den erfaring, at moderniteten ikke er alt. Der findes så mange livsområder, hvor moderniteten er fuldstændig tavs, og det skal den være, for den har andre opgaver, men lige præcis på det åndelige område, da har den ikke noget at bidrage med. Men mennesket har jo behov for mening.

Derfor har kirken en mulighed ifølge Schanz.

- Kirken har en kæmpe chance. Den skal bare stå fast og ikke lefle. Den skal gribe fat i den tendens, at moderniteten så at sige svækkes. Moderniteten er ikke alt, og fællesskabet har brug for noget mere. Her er kirken en meget vigtig instans. Kirken har ikke monopol på at operere i fællesskaber, men i modsætning til kunst, som oftest er et eller andet man oplever solo, så er kirken et fællesskab, når man går i kirke.

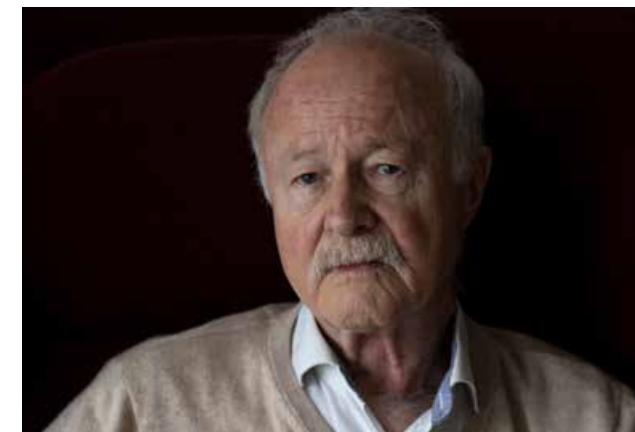
Hans-Jørgen Schanz har de seneste ti år oplevet, når han har undervist de unge på Aarhus Universitet, at de unge godt tør stå ved, at de er kristne.

- Religiøse spørgsmål og problematikker får ikke længere folk til at rødme eller klappe i. Mange unge har fattet, at moderniteten ikke er alt. Det har faktisk slået mig, at når de senpubertære ateister siger, at man ikke kan bevise, at Gud er til, så er der andre, der siger: "Det behøver vi heller ikke at bevise". Fordi bevisbarhed er ikke et kriterie for, at noget er. Du kan ikke bevise ånd, og hvis du forlanger et bevis på den, så er du i udgangspunktet åndløs.

Kirken - den egentlige kulturbærer

Hans-Jørgen Schanz holder mange foredrag i hele landet om mange forskellige temaer, og han bliver mere og mere overbevist om, at kirken er den egentlige kulturbærer i det danske samfund.

- Det er helt undervurderet og overset i hvor høj grad, kirken faktisk er kulturbærende. Det er ikke undervisningsinstitutionerne, men det er kirken og foreninger. Staten gør intet. Men kirken gør meget, og jeg er sikker på, at langt de fleste, der holder foredrag om andet end mindfulness og sådan noget pjat, vil kunne give mig ret.

Hans-Jørgen Schanz kalder folks bevidsthed om fællesskabet, eller mangel på samme her under coronatiden, for et opvågnens nu: "Og disse nuer, hvor man vågner op, de kommer typisk i krise- eller grænsesituationer".

- Mindfulness er noget at det mest åndløse, der findes. Det er også helt i orden. Alt skal ikke være ånd, men der er mange, der har denne her ide om, at man skal finde sig selv. Jeg plejer at sige til dem: "Pas nu på, at du ikke får et chok".

- I øvrigt er det der med, at man skal finde sig selv, i udgangspunktet simpelthen forkert. En stor amerikansk-tysk filosof, Hannah Arendt, sagde, at INGEN kan svare på hvem, jeg er, men alle kan svare på, HVAD jeg er. Hvem jeg er – er ikke noget, jeg kan finde i mig selv, for det viser sig kun sammen med og for andre ifølge Arendt, og jeg er helt enig med hende.

Spørgsmålet er så, om kirken kender sin besøgstid og forstår at gribe den mulighed for at bidrage til menneskets åndsliv, som corona har givet. Om den med sin form og sit sprog kan appellere til det moderne menneske.

- Kirken skal stå fast på sin liturgi og sine ritualer. I høj grad. Og med rette. Du kan ikke have et fællesskab uden. Det er den ene grund. Den anden grund er, at ritualer og liturgi er med til at strukturere følelser. Det er derfor, at det er så vigtigt, at der er en liturgi til begravelser. Liturgien er med til at binde et fællesskab sammen, og det er meget vigtigt.

- Og jo, kirkens sprog kan være svært at forstå, og man må selvfølgelig prøve at modernisere det, så folk har en chance for at forstå det. Hvem ved i dag, hvad et lønkammer er. Er det et kammer, man får løn i?

Der kommer en dag efter corona, og Hans-Jørgen Schanz vil ikke spå om, hvordan åndslivet vil forme sig.

- Jeg vil ikke være så naiv og sige, at den ekstra interesse, der har været for ånd, fortsætter. Nej, jeg tror ikke, det varer længe, inden den halvdumme normalitet indfinder sig. ■

Kirke midt i en coronatid

Ud i alle hjørner med en ringeliste

Lars Peter Melchiorson, sognepræst i Halk-Grarup Vilstrup Pastorat på næsset syd for Haderslev Fjord, lavede en ringeliste, da corona brød ud. Han ville gerne ud i alle hjørner af de tre sogne, og listen omfattede 75 husstande, hvor præsten vidste, at der sad nogen, der var alene.

- Jeg ringede og spurgte, hvordan de havde det, og om de fik hjælp, og det var heldigvis mit indtryk hele vejen rundt, at folk så at sige ikke var på Herrens mark.

- Jeg ringede rundt to gange, og det var mit indtryk, at folk var glade for det. Jeg fik en del respons, hvor folk takkede for, at jeg havde ringet, og at jeg huskede dem, fortæller Lars Peter Melchiorson, der vil fortsætte med at ringe rundt til folk som supplement til husbesøg.

Derudover gik han som så mange af sine kolleger den digitale vej med "Pastorens øjeblik", et videoindslag på et kvarters tid med tekst, og hvor kirkesanger og organist også medvirkede, mens præstens kone optog det hele. Det blev lagt på nettet, så det var klar søndag morgen.

- Der er betydeligt flere, der har set de videoer, end der går i kirke, og det gav god respons, sågar fra andre steder i landet, fortæller Lars Peter Melchiorson.

Påskeprædikener blev til påskevandring

Kristoffer Simonsen, sognepræst i Sct. Michaelis Kirke i Fredericia har altid drømt om at kunne lave en påskevandring, hvor deltagerne får påskens budskab helt ind i kroppen. Derfor var det helt oplagt at gennemføre det i år, hvor kirken i påsken var lukket pga. corona.

15 skilte blev hængt op på voldanlægget i Fredericia, dels med korte genfortællinger af, hvad der skete fra Skærtorsdag til Påskemorgen, dels med nogle vers fra påskesalmer, man kunne læse eller synge, eller med små bemærkninger, man kunne tale om med sine gåfæller. Og skiltene blev læst af de, mange gæster, der gik over voldene og tog del i påsken.

Kristoffer Simonsen lavede en video, hvor han gennemgik turen og fortalte mere om påske, og videoen blev lagt på kirkens hjemmeside og facebook. I det hele taget har Sct. Michaelis været meget flittige med digitale løsninger i coronatiden. I løbet af ugen var der tre videoindslag, to om søndagen fordelt på én for voksne og én for børn, samt en hverdags-hilsen i løbet af ugen. Efterhånden blev folk fra menigheden inddraget og var med til at sende en kort hilsen, som blev en slags virtuel kirkekaffe. Videoerne har haft rigtig mange visninger.

Trods den store digitale indsats har Kristoffer Simonsen også lært, at fællesskabet ved at være fysisk sammen er nummer et, for som han siger:

- Jeg har lært, at glæden ved at samles i et fællesskab og synge sammen er meget, meget værdifuldt. Video og de sociale medier er et godt redskab, men der var også et tydeligt savn efter f.eks. at synge sammen.

Nybagt kringle til sognebørn i Burkal

"Hvordan mon du har det?" Sådan lød indledningen på det brev, som formanden for menighedsrådet i Burkal Sogn, Heddie Hornstrup, sammen med sin mand kørte rundt og delte ud først i maj. Godt 40 ældre sognebørn i sognet fik brevet sammen med et stykke lun kringle, som de havde bagt på den lokale kro. Reaktionen var ikke til at tage fejl af. Mange modtagere var både overraskede og rorte. Simpelthen glade for, at nogen tænkte på dem.

- Mange af vores faste kirkegængere er jo ældre, og jeg synes, de var lidt ekstra hårdt ramt i coronatiden. Det var en ret impulsiv beslutning, for jeg syntes bare, at jeg havde behov for lige at se folk i øjnene og spørge, om der var noget, vi kunne gøre, om de manglede noget, og om de fik handlet ind, for vi bor jo ude på landet, siger Heddie Hornstrup.

Formanden fortalte i brevet, at menighedsrådet stadig arbejdede på at ansætte en ny præst. Burkal Sogn var nemlig uden præst i de første mange uger af coronatiden. I brevet blev der også henvist til, at man kunne ringe til Heddie Hornstrup, hvis man ønskede én at tale med.

Påske fejret på parkeringspladsen

Mens kirken i Asserballe på Als stod tom påskedag i år, var parkeringspladsen fyldt med biler, der var kommet til drive-in-gudstjeneste.

- Vi havde en snak i menighedsrådet om, hvad vi kunne gøre under nedlukningen, og et medlem spurgte, om vi ikke kunne prøve at afvikle en drive-in-gudstjeneste, fortæller sognepræst i Asserballe og Ketting sogne, Mette Dolberg. Præsten var med på ideen, for hun havde hørt fra mange, der savnede gudstjenesten og fællesskabet. Ideen blev vendt med personalet.

Biskoppen sagde ja, og politiet gav også sin tilladelse ift. nabohensyn og coronarestriktioner. Der var omkring 60 deltagere i gudstjenesten.

- For mange var det noget af en udfordring at sidde i bilen og synge for sig selv, og flere havde svært ved at høre koret. En anden gang vil vi sørge for en bedre højtalerstyrke eller at få lyden ind på en radiokanal, som kan fanges af bilradioen.

- Men alt i alt var det en god oplevelse. Når en gudstjeneste foregår uden for kirkerummet, skal det foregå ordentligt og ikke blive for poppet. Men det blev det ikke.

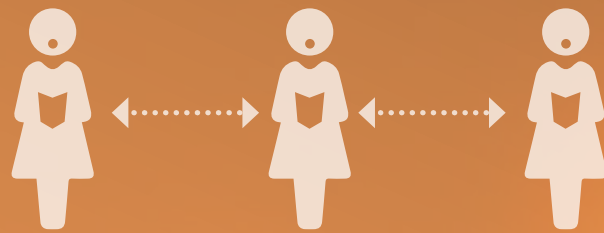
Brev med påskeæg til de indsatte i arresten

Inger Marie Raunkjær-Jensen plejer at holde påskegudstjeneste i Vejle Arrest, som hun har været tilknyttet siden 2003 ud over sit embede som sognepræst i Højen Sogn. Men i år kunne hun ikke komme i arresten. Heller ikke den ugentlige dag, hvor hun har fem til ti samtaler og en lille gudstjeneste. Corona satte sine begrænsninger.

Derfor valgte Inger Marie Raunkjær-Jensen at skrive en påskehilsen til de indsatte i arresten, hvor hun bl.a. mindede dem om, at de stadig havde mulighed for at tale med hende via telefonen. Sammen med brevet sendte hun et påskeæg både til de ca. 35 indsatte samt til de ansatte. En enkelt indsat henvendte sig efter påske, men ellers har arresthuspræsten haft langt færre samtaler med de indsatte under corona end normalt. Det skal helst foregå under fire øjne. Hun venter aldrig på en anmodning om samtale fra de indsatte, men banker selv på.

- Det gælder om at vise sig, og derfor banker jeg på mange døre for at fortælle dem om muligheden for at få en snak med mig, siger Inger Marie Raunkjær-Jensen.

Hvad lærte vi af corona

Pigekoret skal nu stå med afstand, når vi synger, og det gør jo ikke noget godt for den samlede kordklang, men jeg føler faktisk, at den enkelte korsanger vokser med opgaven. Korsangerne er nødt til at være mere selvstændige og tage mere ansvar. Tidligere stod korsangerne tæt, hvor man somme tider kunne læne sig lidt op ad sidemanden musikalsk set, men nu, hvor der skal være to meter mellem hver sanger, er man nødt til at tage ansvar, fordi man ikke kan høre sidemanden.

Dorthe Gade

Organist og korleder
Taulov Kirke

Vi lærer også af de benspænd, som corona har givet os. Vi er et team i Brændkjærkirken, som har stor rutine i at arbejde sammen om meget store aktiviteter og gudstjenester, men nu kan vi ikke være så mange, og lige for tiden er det ikke en præstation at få mange i kirke. Nu handler det om at lave fine ting for færre mennesker. Det har vi nu en mulighed for at arbejde i dybden med. Normalt har vi en allehelgensgudstjeneste for børn tirsdag før Allehelgen, og sidste år kom der 330, som satte lys for dem, de har mistet. I år har vi afholdt en helt ny allehelgensgudstjeneste for børn fra kl. 16 til 18, hvor folk kunne komme og gå i løbet af de to timer. Der var små læsninger, bøn og musik. Det blev en utrolig smuk og meget rolig oplevelse.

Anne Mette Meyer

Kirke- og kulturmedarbejder
Brændkjærkirken, Kolding

Jeg er blevet opmærksom på hvor meget, fællesskabet i vores kirke betyder. Jeg troede egentlig, vi var på linje med mange andre ting, men fællesskabet i kirken betyder virkelig meget for folk. Det var også svært for mange, da kirken var helt lukket. Da eleverne vendte tilbage til skolen, kørte jeg ud med min kaffecykel med kaffe og småkager og ringede på for at høre, om folk ville have en kop kaffe og en snak, og det var der mange, der ville. Jeg udvidede det også til, at vi kunne mødes uden for kirken, hvor vi kunne samles ti personer og drikke kaffe.

Anne Mette Ramsgård Johansen

Sognepræst
Grejs Kirke

Det blev meget tydeligt hvor meget, det betyder, at vi kan mødes og være fysisk sammen. Vi fandt ret hurtigt ud af, at folk gerne ville til alters i påsken, og derfor gik organisten og jeg en tur rundt skærtorsdag til dem, der havde tilmeldt sig og delte nadver ud til 60 mennesker. Vi har også fundet ud af, at man godt kan holde gudstjeneste i hallen. Først var det konfirmationen, vi holdt i kirken, og folk sagde: "Nej, det går ikke", men det gik fint. Næste gang var vores jubilæums- og høstgudstjeneste. Ja, det var lidt specielt at rykke kirkens 500 års jubilæum fra kirken hen i hallen.

Robert Strandgaard Andersen

Sognepræst
Hjordkær Kirke

Den største udfordring har faktisk været at få koret til at synes, at det stadig er interessant at gå til kor, når man ikke skal synge til noget. Vi er en ret lille kirke, og der er med coronareglerne kun plads til fire af de 20 korpiger til en gudstjeneste. Men vi har også lært meget af det, for vi har prøvet forskellige ting, og det har været ret sundt. Vi har fokuseret på at give korpigerne soloun-dervisning i samarbejde med musikskolen, og de synes, det er ret skægt. Og så livestreamer vi fra korprøverne en salme eller to, når vi øver hver torsdag.

Mogens Dam

Organist og korleder
Sct. Jørgens Kirke, Aabenraa Sogn

Man savner den nærhed, der er i naturlig omgang med andre. Egentlig er jeg lidt forbavset over, så hurtigt vi har fået en anden omgang. At vi holder afstand. Vi stikker ikke engang hånden frem mere for at hilse på. Til gengæld ser vi mange flere i øjnene, for hvis man vil fange folks opmærksomhed nu, så er man nødt til at se dem i øjnene! Og så ser det ud som om, vi er flere i kirke, fordi vi sidder fordelt i hele kirken. Ellers er der jo en tendens til, at vi putter os på de bagerste rækker.

Ulla Toft

Formand for menighedsrådet
Maugstrup Sogn

Vi lærte helt konkret at livestream vores gudstjenester, og på den måde kom vi faktisk i kontakt med nogle, som ellers ikke kommer i kirken. Derfor har vi besluttet at livestream en gudstjeneste en gang om måneden, og det helt geniale er, at vi helt gratis har fået lov at livestream på Christiansfeld Net, den lokale antenneforening, som havde en ledig kanal. Vi har anskaffet os det nødvendige udstyr, frivillige står for optagelserne, og vi bruger to kameraer.

Mogens Mogensen

Formand for menighedsrådet
Tyrstrup Sogn

Gudstjenestens liturgi som børnelærdom

Af Agnete Raahauge, sognepræst ved Hørup Kirke

”Hvad skal blive, og hvad skal forandres i gudstjenestens liturgi?” Det er spørgsmålet, jeg er blevet bedt om at svare på i denne korte artikel. Det korte svar på, hvad der skal forandres, er, at hvis der er led i liturgien, der taler imod evangeliet, det vil sige forkyndelsen af frelsen i Kristus, så skal de skiftes ud.

Hvis dåbsliturgien f.eks. indeholdt vendinger eller bønner, der gav menigheden den opfattelse af dåben, at den i grunden ikke betyder noget, for vi er alle Guds børn i og med, at vi er skabte – så kunne det ikke gå hurtigt nok med at luge sådanne ord ud af ritualet, for de stod i skærende kontrast til den forkyndelse, der er og skal være kirkens: Forkyndelsen af, med Paulus ord fra Romerbrevets tredje kapitel: ”.. Guds retfærdighed ved tro på Jesus Kristus for alle, som tror. .. For alle har syndet og har mistet herligheden fra Gud, og ufortjent gøres de retfærdige af hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus.”

I den liturgi og de ritualer, der blev autoriseret i 1992, er der ingen Kristusfor nægtende led, og der er derfor ingen tvivnende grund til at forandre. Det betyder selvfølgelig ikke, at ritualerne ikke kunne være bedre og tydeligere i deres udtryk. Personligt kunne jeg godt ønske mig, at det var det gamle reformatoriske dåbsritual med syndflodsbønnen, der stadig var i brug. Ligesom jeg egentlig gerne ville bruge Luthers nadverfortale, som nadverritualet A stadig har spor af. I forhold til disse er ritualerne fra 1912, som stadig er det autoriserede dåbsritual og nadverritual B, blege og kraftløse.

Alligevel er det dem, vi bruger ”hjemme i Hørup”. Sådan var det, da jeg kom til sognet for 15 år siden, jeg har ikke planer om at forandre. For når blot ritualerne ikke er direkte uevangeliske, så er en del af ritualets værdi, at det gennem årelang gentagelse er blevet indlejret i kirkegængernes bevidsthed,

Ritualernes ord, alterbogens gentagne læsninger og salmebogens kernesalmer skal blive til den kendte kristendoms melodi, som vi efterhånden bærer med os i sindet og kan gribe til i de stunder, hvor vi har brug for dem.

- Agnete Raahauge

og ved stadig gentagelse også sætter sig i de unge kirkegængeres sind. Det skal være med ritualets ord, som med et musikstykke, man kender godt: Det kan godt være, at man ikke selv kan synge det, men ens sind nynner med, når man hører det og kender umiddelbart den næste tone.

Ritualernes ord, alterbogens gentagne læsninger og salmebogens kernesalmer skal blive til den kendte kristendoms melodi, som vi efterhånden bærer med os i sindet og kan gribe til i de stunder, hvor vi har brug for dem.

I sin visitatsbog fremhæver Peder Palladius som et godt eksempel de sjællandske bønder, som hjemme ved bordet regner op for deres børn hver søndags evangelium i det hele kirkeår. For sådan vænnes børnene til Guds ord. Sådan blev det af værdi for de små bønderbørns kristelige børnelærdom, at årets læsninger lå fast, og ingen stundesløse præster ændrede på dem.

På samme måde bliver gentagelsen af alterbogens og ritualernes tekster til en indøvelse af kristelig børnelærdom for unge og gamle, som en præsts emsige forandringsparathed kun kan ødelægge. Derfor holder jeg mig tilbage fra at ændre på liturgien i mit sogn, selv hvor der er ritualer, jeg ville foretrække frem for dem, der har været i brug i sognet i efterhånden flere menneskealdre.

Jeg ville røve fortroligheden, genkendeligheden og den ugentlige repetition af indlært kristelig børnelærdom fra mine kirkegængere, og det tab, de ville lide dermed, kan ikke genoprettes ved, at jeg kunne bevise, at de ændringer, jeg foretog, var til det bedre. ■

Evig stilstand er død

Af Martin Rønkilde, sognepræst ved Sct. Nicolai Kirke, Kolding

En af de mest overraskende opdagelser for mig igennem det seneste år var noget, jeg faldt over i en bog om højmessens historie. Jeg var ikke klar over, at det først er langt op i kirkens historie, omkring år 1000, at nogen får den ide, at der skal findes en fælles ordning for gudstjenestelivet i enten en bestemt region eller et bestemt rige. Det var frankerne, der særligt var optagede af at få lidt orden på gudstjenestelivet, så det var et stort geografisk område, der nu skulle dele liturgi. Det hjalp selvfølgelig ret meget på projektet, at man cirka samtidig opfandt noder, så man kunne notere musikens bevægelser – ikke mindst i en gudstjeneste, der var båret af musik. Derfor er det måske heller ikke så mærkeligt, at Luther også var mere end tøvende i at formulere et udkast til en egentlig gudstjenesteordning. Han ville gerne diskutere teologien og principperne i en evangelisk gudstjeneste – men at lægge sig fast på en bestemt model, var han noget mindre begejstret for. Begge disse to nedslag er udtryk for det, jeg har ladet skinne frem i overskriften – med et citat fra en kendt højskolesang. Det er ikke hverken originalt, særligt luthersk eller nødvendigvis gavnligt med alt for faste rammer for gudstjenestelivet. Først og fremmest er det væsentligt, at gudstjenesten ikke er en statisk størrelse, der nødvendigvis ligner sig selv år efter år. For Luther er gudstjenesten i høj grad et pædagogisk redskab, der skal lære folket, hvad og hvem Gud er – og derfor er det også så svært at lave en ordning, der kan fungere i forskellige geografiske, demografiske, kulturelle, sociale og arkitektoniske rammer.

Men dermed ikke sagt, at gudstjeneste kan være hvad som helst – eller rettere: Det vil være en konstant udfordring og balancegang, hvis menigheder, præster og medarbejdere hver evig eneste gang skal opfinde den dybe tallerken. Derfor er der også i langt de fleste kirkesamfund i verden en eller anden form for ordning. Det skal der også være i folkekirken fremover. Men jeg kunne se mange fordele i, at der blev tænkt anderledes om, hvad ordningen er.

Jeg vil gerne gøre mig til fortæller for en model, hvor strukturen i gudstjenesten ligger fast. Der er en del, som samler menigheden med musik, hilsen, salme. Der er en del, som formidler evangeliet gennem læsninger, trosbekendelse, salmer, prædiken. Der er en del, der handler om måltidet med kirkebøn, nadverindledning, uddeling. Og endelig en afsluttende del med velsignelse, salme, musik. Dåbens placering er i forvejen ikke helt fast – jeg har det godt med at have den i indledningen – oplagt ville den skulle ligge mellem samlingen og orddelen. Både dåbs- og nadverritual må meget gerne være relativt faste – men gerne med

Det er ikke hverken originalt, særligt luthersk eller nødvendigvis gavnligt med alt for faste rammer for gudstjenestelivet. Først og fremmest er det væsentligt, at gudstjenesten ikke er en statisk størrelse, der nødvendigvis ligner sig selv år efter år.

- Martin Rønkilde

mulighed for variation i indledning og bønner, f.eks. i relation til kirkeåret.

Denne model vil kræve noget af både menighedsråd, præster og medarbejdere – men den rummer en indbygget fleksibilitet, så de sogne, der har meget overskud og mange menneskelige ressourcer kan variere mere end de sogne, hvor det er en gave, at der er en relativt fast ordning. Begge dele bør være muligt. Det eneste altafgørende uanset løsning er, at det er en model, der vælges af den menighed, der faktisk samles til gudstjeneste. Ordningen skal være en hjælp til menigheden, ikke en rigid ramme, som ikke kan tilpasses til de faktiske forhold – bliver den det – og det vil jeg påstå, at den nuværende ordning tenderer til – så er det en meget reel risiko, at den bliver evig stilstand – og det bliver kirkens død på sigt. ■

Liturgi til debat

Liturgien er sat til debat rundt omkring i alle landets sogne, og i Haderslev Stift har der været temamøder om liturgien i de enkelte provstier. Diskussionen var i gang – lige indtil corona lagde en dæmper på møder og samtaler. Vi har spurgt ansatte og folkevalgte, hvordan de har oplevet debatten.

Glad for højmessen, som den er

Jeg er jo egentlig glad for højmessen, som den er, men det er ikke sådan, at håret stritter på mig, når jeg tænker fornyelse. Jeg synes, vi stille og roligt arbejder med fornyelse, når vi en gang imellem laver en gudstjeneste, som ikke ligner højmessen, og hvor der er taget nogle led ud og erstattet af andre f.eks. ved en aftengudstjeneste. Nogle synes, det er fint, men der er også nogle, der siger: ”Det var udmærket, men det er også fint dét, vi kender”.

Nadver kunne man sagtens arbejde med. Der er flere af dem, der ellers er gode til at gå til gudstjeneste, som aldrig går til nadver. Måske man burde gøre mere ud af at forklare, hvad nadveren betyder.

Jeg har flere gange spurgt konfirmandforældre, om de synes, at noget skal ændres i gudstjenesten – og hvis ja, hvad skulle det så være? Svaret er ofte, at det er fint, som det er. Jeg synes, det er svært at vide, om det enten er, fordi de ikke tør sige deres mening, eller fordi de ikke har nogen mening. Måske mangler vi et myndigt lægfolk.

Lars Motzfeldt
Sognepræst i Nebsager, Bjerre, Stenderup Sogne

Øjenåbner for mangfoldigheden

Jeg er nok én af dem, der ikke skal have lavet for meget om, men omvendt så er det også spændende, når man kan ændre små ting f.eks., at det man siger til fadderne efter dåben, bliver sagt på en hverdagsagtig måde, så det er nemmere at forholde sig til, uden at det bliver showtime.

Jeg er forsigtig ift. ændringer, men når vi så tør tage springet og ændrer noget, så får vi faktisk også gode tilbagemeldinger. Vi har snakket lidt om dåb og nadver. Måske skal det forenkles, og måske skal der bare lidt nye ord til f.eks. i selve ritualet ved dåben. Jeg så helst, hvis vi kunne forny lidt og samtidig holde fast i den gamle rytme og traditionerne.

I øvrigt var det utrolig spændende at være med til det fælles møde på provstiplan. Jeg sad i en gruppe med bl.a. en organist og to præster og hørte, hvor vidt forskellige de var. Det var SÅ spændende at høre på, og blev faktisk tydeligt, at vores kirke favner så vidt. Jeg håber også, at vi i løbet af vinteren får diskuteret liturgien i vort menighedsråd.

Anna Cecilie Lildholdt Madsen
Formand for menighedsrådet i Løjt Sogn

Ekstra tekstrække at prædike over

Da jeg deltog i det liturgimøde, som stiftet arrangerede i Kolding Provsti, talte vi i vores gruppe om, at det ville være godt med en ekstra tekstrække at prædike over. Det ligger faktisk lige til højrebenet, for der er en stor skat i bibelen, som vi aldrig prædiker over. Det ville også betyde noget for nye præster, hvis de kunne se: Orv, det kan jeg også prædike over. Der er en vis konservatisme over de tekstrækker, vi bruger i dag. For eksempel er en kernetekst om kvinden, der skulle stenes, fordi hun var grebet i utroskab, ikke med i de nuværende tekstrækker.

Jeg fornemmer også, at der er en efterspørgsel efter, at nadverbønnerne og bortsendelsesordene er mere mundrette. Det er selvfølgelig en balancegang, man skal ikke bare vade ind, men tage små skridt. Men det skal jo også gerne være et ritual, hvor man kommer ude fra en enkelt gang og kan træde ind i det og være i det. Det er et sårbart område, men man kunne begynde at arbejde med en udvidet mulighed for nye nadverbønner og bortsendelsesordene.

Vi begyndte for flere år siden en samtale om liturgien i menighedsrådet, og da pixibøgerne kom fra biskoppernes arbejdsgrupper, valgte vi, at vi præster fremlagde indholdet, for menighedsrådet syntes, at det var lidt svært tilgængeligt. Herefter drøftede vi ud fra enkelte spørgsmål som f.eks.: Hvad er det, der gør en god gudstjeneste?

Iben Munkgaard Davids
Sognepræst i Brændkjærkirken

Sund debat for folkekirken

Jeg synes, det er en rigtig god debat, og jeg tror, det er en sund debat, hvor man får fornemmelsen af, at folkekirken overordnet set prøver at følge med udviklingen i samfundet, og at folkekirken dermed ikke er en støvet forsamling, hvor der ikke er plads til nytænkning. Det var også meget berigende at være med til den temadag, der var i provstiet.

Personligt synes jeg, at jeg blev klogere på, hvad det egentlig er for elementer, vi har i gudstjenesten. Det var også spændende at sidde i grupper og opleve, hvor forskelligt vi ser på det. For eksempel hvor forskelligt man oplever dét at gå til nadver.

Men jeg synes, det er meget svært at se i hvor høj grad, der skal være ens regler, eller i hvor høj grad man kan afvige lokalt. Jeg tror der er en vigtig pointe i, at der er en vis genkendelighed i liturgien. Og så fik jeg på temadagen bare en fornemmelse af, at vores gudstjeneste i Rinkenæs er meget harmonisk og inkluderende, og at der er en god stemning.

Folk i sognet har udtrykt interesse for at deltage i en drøftelse om emne, og det vil vi forsøge at løfte i menighedsrådet.

Jette Storm
Formand for menighedsrådet i Rinkenæs Sogn

Nadver skal forklares bedre

Der er altid behov for at se på sprog og form overalt i samfundet, også i kirken. Det skal være sådan, at både unge og ældre kan forstå, hvad der foregår. Ikke at der skal ske en hurtig udskiftning eller være et moderne sprog, men på den anden side må kirken heller ikke storkne i formen.

Jeg er ikke sådan én, der går ind for at storme det bestående, men jeg ønsker en forsigtig udvikling, så mange af begreberne er rimeligt, alment forståelige. Jeg synes specielt i forhold til bønnerne, at vi efterhånden har fået nye, gode bønner, som er gode og forståelige.

Folkekirken har et svært område – og det er nadveren. Det er gådefuldt, for ikke at sige, at det i manges ører er mærkeligt hvad, der foregår ved alteret. Jeg kan ikke lade være med at tænke på de mange dåbsgæster, når der er altergang. De har overhovedet ikke tænkt den tanke at gå til alters, for de ved ikke, hvad det er. Her er der behov for at give en forståelse af, hvad der sker, når man går til alters. At det ikke er noget abrakadabra. Jeg synes, denne fremmedgjorthed er så ærgerlig. Så jeg ser gerne, dygtige teologer og sprogfolk arbejder med sproget.

Søren Kallestrup
Formand for menighedsrådet i As, Klakring, Juelsminde Sogne og medlem af stiftsrådet

Gerne større frihed

Inden coronanedlukningen havde vi over flere gange i menighedsrådet en gennemgang og drøftelse af de forskellige udgivelser om liturgien, og der var en god snak. Nu er jeg forholdsvis ny præst her i sognet, og der er en rigtig god kirkegang, så det har ikke været så aktuelt at skulle tale om at ændre meget ved ritualerne i højmessen.

Vi har da ændret mindre ting undervejs, og vi er interesseret i, at der kunne være en større frihed ift., hvad man må og kan. Det kunne f.eks. være, at man kunne være mere fri ift. at sige nogle ting på en anden måde og også ift. nadverritualet. Lige som vi har set i Holger Lissners bog om kollekt og bønner, hvor han har nogle forslag til, hvordan man kan ændre i højmessen, så man kommer folk mere i møde. Ikke fordi vi skal komme dem i møde efter hver bevægelse i tidsånden, for kirken handler også om, at der gennem tiden er en vis genkendelighed. Men der må gerne være mulighed for, at man kan være lidt friere, så man ikke skal spørge om lov hver gang, man vil ændre noget.

Finn Rønnow
Sognepræst ved Taulov Kirke

Tvunget til at tænke anderledes

Gudstjenestelivet er jo i dag anderledes end det var for bare ti år siden. Mange gudstjenester er i dag mere målrettede, og vi tilrettelægger gudstjenesterne alt efter hvem, der kommer. Det betyder, at vi ved de gudstjenester bruger en mindre righoldig liturgi for at fokusere på noget andet, så overordnet set er der allerede kommet en større grad af fleksibilitet i gudstjenesteforståelsen og tilrettelægningsen.

Ved højmessen har vi i Trinitatis Kirke en righoldig og klassisk liturgi, og krumtappen i gudstjenesterne er den klassiske højmesse, og jeg tror, den har en blivende kvalitet, som man ikke skal eksperimentere så meget med.

Men faktisk har coronatiden tvunget os til at tænke anderledes. Siden nedlukningen har vi ikke haft ind- og udgangsbøn for at involvere så få aktører som muligt i gudstjenesten. Og de lidt færre bønner betyder, at nogen af os synes, at koncentrationen om de bønner, der er i øjeblikket, er en berigelse.

Niels Erik Aggesen
Organist i Trinitatis Kirke, Fredericia

Hvordan ser to unge præster på fremtiden i folkekirken, når det gælder liturgi, klima og digital kirke? Morten og Anders er i begyndelsen af deres virke som præster, og vi har spurgt dem, hvordan de forestiller sig, folkekirken ser ud anno 2040.

Plads til flere særgudstjenester

Anders Michael Grønfeldt:

Liturgi

Jeg er en af de præster, der tager mange friheder i liturgien, når vi laver særgudstjenester i Ungdomspræsteriet - naturligvis med godkendelse fra biskoppen, når behovet har været der. Det er en stor fornøjelse og berigelse for min egen praksis og forståelse af ritualerne at få lov til at se dem i et andet lys (ja, endog også i andre elementer, som lyd, billeder, røg mv.).

Når det er sagt, må jeg sige, at jeg er lige så stor tilhænger af den klassiske højmesse og den liturgi, der hører til. For det er vigtigt, at man til højmessens rytme og finde tryk i det genkendelige. Det hjælper med til at kunne forstå gudstjenestens mange ord og bønner, trods deres til tider ret antikke sprogdragt.

Jeg tænker ikke, at der vil være afgørende ændringer i liturgien ved højmissen i 2040. Højmissen ændrer sig, som den altid har gjort - langsomt og gradvist - som en flod, der tålmodigt ændrer landskabet og sit løb. Kirken har skatten i lerkar, og det kan den holde til. Men genkendelighed kræver et kendskab.

Mit håb for liturgi er, at der vil blive plads, tid og lyst, til at skabe flere særgudstjenester rundt omkring, og at der her åbnes for friheden til at ændre og lege med ordene, indretningen og rummet. Så der skabes tjenester, der virker inviterende for de ikke helt kirkevante. Tjenester, der kan vække nysgerrighed og tale i øjenhøjde. For det er stadig moderne at lære nye sprog, og der har vi et vigtigt ét, selv om det er gammelt.

Klima

Jeg tror, at svaret kan gøres relativt kort i lyset af den markante plads klimadebatten har indtaget på den offentlige og globale dagsorden. Når det sidste folketingsvalg i medierne blev omtalt som et "klima-valg" understreger det, at klimadiskussionen ikke længere er en mærkesag for den

Anders Michael Grønfeldt
39 år og uddannet i 2015, præst i Ungdomspræsteriet i Vejle

enkelte, men for flertallet. En mere bæredygtig levevis tilstræbes på alle områder af tilværelsen, så det forventer jeg klart også vil ske i en kirke i verden, samfund og tid.

Digitalisering

Den seneste tid har flyttet mig lidt på spørgsmålet om kirkens tilstedeværelse på digitale platforme. For det var rørende at se, hvordan digitale andagter blev både flittigt skabt og modtaget rundt i landet - og en stor ros til alle de kollegaer, der dristede sig derud. Det var tydeligt, at der i denne situation var behov for en synlig og konkret tilgængelig digital kirke, i et forår med så enormt afsavn og stor utryghed, hvilket det fortsat er. Men jeg tænker stadig, at det var og er en særlig tid vi hér er vidner til.

Vores fysiske nærvær vil til stadighed være vores styrke og nok endnu mere i fremtiden, hvor den enkeltes kontakt med omverdenen, både privat og offentlig, foregår mere og mere via online bestillinger og e-boks. I 2040 er vi fortsat en "modkultur", hvor det er muligt at få kontakt med og hjælp hos et fysisk tilstedeværende menneske.

Det er mit håb, at samarbejdet på provsti- og sogneplan er gentænkt og har åbnet for nye muligheder for kirkens tilstedeværelse, både digitalt og fysisk. Et sådan samarbejde kan sagtens tilføre noget nyt, sundt og spændende, siger en taknemmelig, lokalfinansieret ungdomspræst.

En liturgi som fastholder tradition

Morten Brosbøl Vibert:

Liturgi

I 2040 har folkekirken udviklet sig, men jeg håber, at vi har fastholdt en fælles liturgi med de samme muligheder for variation, som findes i den nuværende ordning. Sprogligt har liturgien nok fået et eftersyn, men jeg håber, at man indholdsmæssigt holder fast ved folkekirkens bekendelsesskrifter. Liturgien fungerer på flere planer som et værn; blandt andet beskyttes menigheden mod præstens luner. Samtidig udtrykker liturgien også den teologi, som kirken står og falder med. Derfor tror og håber jeg ikke på en helt fri liturgi, men en liturgi som fastholder teologi og tradition, men giver plads til variationer i formen, ligesom vi finder den i dag. Jeg tror, der på bagkant af corona-krisen kommer en større overvejelse omkring kirkens rolle og rammer samt den arv, der ligger gemt i liturgien. Jeg tror, at en fælles liturgi også i fremtiden kan være med til at samle folk om traditionen såvel som teologien.

Digitalt

Allerede nu er mange kirker gået på de sociale medier med alt fra kirkeblad til live-gudstjenester. Den udvikling, tror jeg, vil fortsætte, og at vi i højere grad vil se kirker forsøge at profilere sig i lokalsamfundet gennem de digitale muligheder, der løbende dukker op (hvem ved om Facebook lever om 20 år). Men vi må aldrig miste den lokale forankring, som er Folkekirkens styrke: Den lokale præst med relationsarbejdet og samtalerne. Folkekirken er kirke for folket. Det er godt at vise en digital synlighed, men det må ikke ske på bekostning af eller som erstatning for det fysiske tilstedevær. Vi er kirke for folket, midt iblandt det.

Klima

Kirken skal gå med i klimadebatten et stykke af vejen; så længe det giver mening f.eks. i forhold til økonomi. Der kan nok også spares mange "papir-penge" rundt omkring, men det må ikke blive en ny gerningsretfærdighed. Man skal gøre det, fordi det giver mening og ikke bare for at lefle for en strømning i tiden. Kirken skal vise ansvarlighed

Morten Brosbøl Vibert, 31 år og uddannet i 2016, præst ved Rise Kirke i Aabenraa Provsti

for skaberværket og gøre, hvad vi kan uden, at det politiseres og gøres til et nyt evangelium. Kirken skal først og fremmest forkynde håb ind i den angst, som uundgåeligt findes i samfundsdebatten vinkling af klima-spørgsmålet, fordi vi tror på, at Gud en dag vil genskabe himmel og jord. Det kristne håb står uden for verdens frygt. Det har den gjort i 2000 år og gør det nok også i 2040. ■

Ud med kustoderne. Omsmelt arvesølvet.

Folkekirkens overlevelse i en moderne, omskiftelig tid handler ikke om online-gudstjeneste og at være på de sociale medier. Det handler om et tiltrængt opgør med kirkens grundproblem: Dårlig kommunikation. Start med højmessen.

Af Esben Kjær, radiovært og foredragsholder

For et års tid siden skulle jeg holde foredrag i en kirke i et stift nær jeres. Som altid sludrede jeg inden med nogle af præsterne, denne gang om kirkens overkommelige evne til at formidle medlevende. Jeg nævnte, at selvom jeg var relativt flittig kirkegænger, var det mere reglen end undtagelsen, at jeg kedede mig gudsjammerligt under præstens prædiken.

Hans svar glemmer jeg aldrig: ”Det er faktisk en god ting, at du keder dig, og tankerne vandrer – for dermed åbner du dig for personlig refleksion og for Gud”.

Hvis du er præst og tænker: ”Det var da et dybsindigt svar” – så find et andet job. Guds ord er alt for vigtigt til dårlig formidling. Menigheden kan sove derhjemme, det behøver de ikke højmessen til.

Jeg indleder med den historie, fordi folkekirkens altoverskygende problem er dårlig formidling af et godt budskab. Problemet er ikke corona eller en foranderlig verden. Problemet er, at kirkens måde at nå mennesker på ikke er fulgt med. Opdraget til denne klumme lød: ”Forankring og forandring - kirken på nye veje – og du må gerne provokere undervejs”. Okay: Problemet er, at I bruger for meget krudt på forankring og for lidt på forandring. Mange af kirkens mænd og kvinder er nogle kustoder. Forandring er ikke flere spaghetrigudstjenester og mere babysalmesang. Forandring er at se kritisk på arvesølvet og spørge sig selv: Kan det stadig bruges til at nå moderne mennesker med? Og hvis ikke, må det ud.

Lad os tage coronakrisen. Her er der virkelig brug for kirkens arvesølv: Corona er en opvisning i det menneskelige grundvilkår magtesløshed på en episk skala. Med andre ord er den en fantastisk anledning for kirken til at nå moderne mennesker, der indtil nu har troet, at de selv var Gud, med det ærkekristne og dybt frisættende budskab, at vi som mennesker er fundamentalt magtesløse og derfor har brug for en rigtig Gud.

Det er en tricky opgave. Folk er normalt først modtagelige for dét budskab, når sygdom og død helt personligt kaster dem ud over afgrunden, og de er nødt til at opgive troen på, at de selv styrer noget som helst. Men så lytter de til gengæld: Fra mødet med tusindvis af efterladte til mine mange foredrag om død og sorg ved jeg, at præsters sjælesorgs-arbejde ofte er noget af det, der har hjulpet mest dernede, hvor intet hjælper.

Men corona-restriktions-plagede folk opsøger ikke selv kirkens budskaber, som de gør ved sygdom og død. Men hvad gør kirken så for at ramme folk? Har coronakrisen ændret eller intensiveret kirkens budskaber?

Tjah.. Jeg har mest set kedsommelige kustode-diskussioner om, hvorvidt kirkerne i foråret skulle lukke dørene ligesom andre institutioner. Afstand mellem kirkegængerne, nadver eller ej, onlinegudstjenester og alt muligt andet, som har alt at gøre med coronaens mekanik og intet at gøre med det kristne budskab.

For at se, hvordan kirken har rakt ud til folk i en corona-tid søgte jeg i artikelarkivet Infomedia i 20 landsdækkende dagblade på ordet ”præst” og corona”. Næsten alle 200 hits handlede om corona-mekanik. ”Glem nu ikke, at alle store fester starter i kirken”, formanede en præst fra Horsens til forsvaret for åbne kirker.

Hvor var præsterne, der gav danskerne en opsang om at bruge coronaen til at slippe troen på egen magt? Jeg fandt faktisk et par stykker – sigende nok begge med præster, der er eksperter i sjælesorg. I et stort interview i Politiken med Rigshospitalets præst Lotte Mørk lød overskriften ”Hospitalspræsten vil have os til at fatte, at vi skal dø, og at epidemien udstiller det”. I Berlingske lød overskriften på et stort interview med Marmorkirkens Mikkel Wold: ”Har man ikke lært andet end bedre håndhygiejne, er man meget, meget dum”.

Alle præster har selvfølgelig prædiken om corona under højmessen. For tyve mennesker, der allerede er en del af menigheden. Og hørte de det overhovedet, eller sad de og tænkte på alt muligt andet – jævnfør mit indledende eksempel i denne klumme? Og så er vi tilbage ved grundproblemet med

Esben Kjær

Esben Kjær er radiovært på programmet ”Bagklog på P1”. Og med afsæt i sin egen søns død er han forfatter til bøgerne ”Min usynlige søn – kunsten at leve med sine døde resten af livet” og ”Døden – en overlevelsesguide. En eksistentiel håndbog”. Han er flittig foredragsholder i kirker landet over.

formidlingen. Vi kan godt diskutere, om folkekirken skal være på Snapchat eller have sin egen Youtube-kanal. Men jeg synes, I skal starte med at se på, om arvesølvet skal omsmeltes: Højmessen.

Jeg har med lige dele moro og frustration fulgt med i debatten i Kristeligt Dagblad om, hvorvidt højmessen skulle moderniseres. Kustoderne har haft en fest med at slå fornyerne over fingrene og afvise enhver form for ændring – for den virker jo så godt. Ja, for dem selv – og for elitemenigheden, der HAR knækket koden og føler sig hjemme i den stivnede form. Elitemenigheden består af en håndfuld mennesker, der alle sammen er over 60 – jeg har mødt dem, for jeg har holdt masser af foredrag i kirker. Det betyder, at jeres sidste kernekunde er død om 20 år. Hvem skal I så prædike for? Den sidste dansker melder sig ud af folkekirken om godt 100 år, hvis I ikke ændrer frafaldstakten i medlemstallet. I holder op med at være folkekirke lang tid før. I står på – ikke en brændende platform, men en brændende prædikestol.

Kustoder finder man overalt i samfundet. Den menneskelige grundangst for forandringer fylder meget hos dem – men desværre for os andre er de i stand til at iklæde deres irrationelle grundangst rationelle argumenter, som de selv ender med at tro på. Det minder mig om min DR-arbejdsplads P1, der for fem år siden begyndte en større transformation – fordi den sidste P1-lytter ellers ville dø nogenlunde samtidig med den sidste kirkegænger. Også her hylede og skreg kanalens kustoder og elitemenighed. Heldigvis blæste vi dem en hatfuld. Lyttertallet steg.

Jeg bilder mig ind, at jeg er én, kirken gerne vil nå. Jeg anser mig som kristen, er spirituelt interesseret – og kommer til

højmesse 10-20 gange om året. Jeg kan nås. Her er noget, man kunne ændre ved højmessen, så jeg også kunne holde mig vågen:

- Fyr kordegnen som oplæser af ind- og udgangsbøn. Han har typisk nul power, og når mig slet ikke, som præsten ville (burde) kunne.

- Præsten skal holde op med at vende ryggen til menigheden. Hun er ceremonileder! Det er uhøfligt og fremmedgørende. Luther døde for et halvt årtusind siden, og ingen har længere brug for at blive mindet om, at præsten ikke er bedre end os andre.

- Tal dansk! Skriv alle bønner om til nutidigt sprog. Forældet sprog er endnu en anledning til at tune ud. ”Helliget vorde dit navn”... Hvad betyder ”helliget”? Og er vorter ikke noget, man har på fødderne? Læs kun op fra nyeste oversættelse af Bibelen. Det er muligt, at præsten og elitemenigheden elsker de gamle, snørklede vendinger – men vi andre tuner ud.

- Samme problem med salmerne. Præster taler henført om dem (og har i det hele taget en trættende fetich med skriftsteder, som de bruger som selvforklarende argumenter i stedet for at argumentere selv). Vi andre gider ikke sidde og afkode svært oversættelige tekster søndag morgen til ensformig orgelsuppe (jeg var for nylig til en jazzgudstjeneste i Vesterbro Kirke – vildt hvordan det åbnede kirkens budskaber på nye måder).

- Så er der præsterne og deres prædikener. Præster HAR ellers været på kommunikationskursus. Faget hedder ”homiletik” – og det siger alt, at læren om at skrive forståelige prædikener har et helt uforståeligt navn. Præster skal lære at prædike efter ”jeg vil sige dét her – nu siger jeg det – nu har jeg sagt det”-modellen, fordi den virker. De skal skrive, som man taler, og ikke som man skriver på universitetet, hvor ingen kan skrive (mine egne fem år dér ødelagde min evne til at udtrykke mig – men jeg kom over det: efter en gæsteprædiken hviskede menighedsrådsformanden diskret til mig: ”Hvor var det rart, at du holdt en prædiken, man kunne forstå”). Præster skal holde op med at skrive prædikener til deres kollegaer og i stedet skrive noget, der rager moderne mennesker. Og så skal de tale fra hjertet og ikke fra hovedet – vi skal kunne mærke, at det er sandt. En af mine præstevenner, der KAN tale, fik engang en skideballe af en kollega for ikke at tale monotont nok!

Opdraget til denne klumme var at provokere. Det plejer jeg at lykkes med. Men alt dette er skrevet af kærlighed til kirken. Hvis budskab er vigtigere end nogensinde. Men hvis kustoderne vinder, fortsætter kirken med at dø langsomt. ■

Keld Balmer Hansen, sognepræst og initiativtager til Grøn Kirke i Danmark, mener, menighedsrådene bør overveje, hvordan kirkens jord drives. Ellers tror han, der kommer et politisk pres.

Grønne øjne har kig på kirkens jord

Af Anette Jorsal

En skøn sommerdag i september trillede en ministerbil ind foran præstegården i Østrup på Nordfyn. Ud trådte kirkeminister Joy Mogensen. Hun havde selv bedt om at komme på besøg. Hun ville gerne høre om kirkens grønne arbejde. Og hun var landet det rette sted, for præsten i præstegården, Keld Balmer Hansen, ved om nogen i Danmark noget om Grøn Kirke. Det var reelt ham, der tog initiativ til Grøn Kirke i 2008. Inspirationen havde han såmænd hentet på en økumenisk samling i Rumænien, hvor 2.500 kirkefolk fra alle kirkesamfund i hele Europa var samlet.

Keld Balmer Hansen deltog i en workshop om klima, hvor overhovedet for den ortodokse kirke talte om, at der var brug for, at man går i forbøn for det skabte, og at man som kirke må gøre noget for at modvirke klimaforandringerne. Hjemme igen kiggede Keld Balmer Hansen til de nordiske nabolande og blev nu inspireret af en norsk model, hvor man stiller en række kriterier op, som man som kirke skal opfylde for at kunne kalde sig grøn kirke. Sammen med et par præstekolleger fra Sjælland fik han listen tilpasset til danske forhold, og i 2009 var Grøn Kirke i Danmark en realitet.

Hjulpel af klimavalg

Det er gået lidt langsomt med at få opbakning fra mange kirker, men i det seneste års tid – ikke mindst efter det seneste folketingsvalg, hvor klimaet spillede en hovedrolle, melder flere kirker sig nu som grønne kirker. Langt de fleste grønne kirker ligger dog omkring storbyerne København og Aarhus, mens der er langt mellem de grønne kirker i Vestdanmark. I Haderslev Stift er der ni kirker, der nu kan kalde sig grønne kirker, og flere er på vej.

Alle taler til gengæld om miljø og klima, men hvad kan man reelt gøre, ud over at leve op til 25 af de 48 kriterier på listen for at blive Grøn Kirke?

Keld Balmer Hansen peger straks på kirkejorden.

- Kirkerne har stadig meget jord, og det er regeringens målsætning, at mere jord skal drives økologisk eller lægges om til natur. Kirken er kommet i søgelyset, fordi man spørger, hvorfor kirken ikke omstiller sig så hurtigt som staten og kommunerne.

- Derfor kan man som menighedsråd overveje, om ikke man skal gå andre veje med sin kirkejord. Måske skal man gå over til økologisk drift. Måske kunne man bruge jorden til solcelleanlæg, som giver en noget højere indtjening end en forpagtningsafgift.

- Man kan også lægge om til skov eller plante frugttræer og involvere lokalbefolkningen, siger Keld Balmer Hansen.

Omlægger jord til skov

I hans eget pastorat skal 10 hektar kirkejord omlægges til dels skov, dels natur med frugttræer, som skolens elever skal plante. Han nævner også opvarmning af kirkerne. Nogle steder bliver der skruet op for varmen om fredagen, for at kirken skal være varm om søndagen. Her vil en varmestyring, som selv skruer op for varmen tidligt søndag give en større besparelse. Der er også mulighed for at anskaffe varmepumper.

- Nogle landsbykirker varmer deres kirker op til 12-15 grader, men det er faktisk forkert. Kirkeministeriet tilråder en opvarmning til max. otte grader for at undgå udtørningskader på altertavle og kalkmalerier.

Keld Balmer Hansen er også provst i Bogense Provsti, og her har man gennemført en gennemgang af energiforbruget i alle kirker. I øjeblikket er kirkerne i færd med at skifte alle elpærer ud med LED-pærer, og det sker på provstiets regning.

Dronefoto af Nordre Kirkegård i Vejle. Fotograf: Jonas Ahlstrøm

Grøn kirke

263 kirker er med i Grøn Kirke, som er et netværk under Danske Kirkers Råd.

På Grøn Kirkers hjemmeside kan man se, at de grønne kirker er koncentreret om Nordjylland, Østjylland, Fyn og Sjælland.

På www.gronkirke.dk kan man læse, hvordan man kvalificerer sig til at være Grøn Kirke, og hvilke grønne tiltag man kan arbejde med i kirken og på kirkegården.

Buske og stauder til insekterne

Hjemme i hans eget pastorat med tre kirker har man skiftet varmeanlæg ud, så der nu er varme under bænkebenet, så der er varme under bænkebenet frem for, at varmen blæses ind under loftet. Graveren har sat fuglekasser og en uglekasse op. Han har plantet somme-fuglebuske og plantet stauder på tomme gravsteder. Det er godt for insekter og sommerfugle og stauderne gør, at

man er selvforsynende med alterbuketter. Da han i sin tid foreslog menighedsrådet, at de skulle blive Grøn Kirke, var der nogen, der var lidt skeptiske, for var det her nu et politisk projekt? Skulle de nu høre præsten prædike om lilla gulerødder om søndagen?

- Mit udgangspunkt var ikke politisk. Det var teologisk. Det kunne selvfølgelig være svært at forstå, for man skal jo absolut placeres på en politisk skala, siger Keld Balmer Hansen. Men for ham handler det om skaberværket, som vi har fået betroet.

- Vi er forvaltere af skaberværket, og det ligger inden for den kristne horisont, og derfor ligger det lige til højrebænet at tage ansvar for det skabte. Kirken adskiller sig på mange måder ikke fra så mange andre. Vi skal også se på, hvordan vi kan nedsætte forbruget af CO2 ved f.eks. at isolere bedre, men vi har samtidig et særligt sprog og særlige muligheder for ud fra traditionen og de bibelske tekster at tale om skaberværkets skønhed og om respekten for det skabte, siger Keld Balmer Hansen. ■

Grønne tiltag er godt for borgere og biodiversitet. Det mener Jens Zorn Thorsen, landskabsarkitekt og leder af Vejle Kirkegårde. Friarealer er omdannet til blomsterbede, bistader er stillet op, og græsset får lov at gro udvalgte steder.

Publikum inviteres ind på Vejles Kirkegårde

Insekterne har fået deres eget hotel på Nordre Kirkegård i Vejle. Her har man forskellige steder ladet gammelt træ ligge, og det er guf for insekterne, som rykker ind.

På samme kirkegård har en biavler fået lov at stille bistader op, og på et område har man så at sige ladet græsset gro. I den modsatte ende af byen har man på Søndre Kirkegård plantet et friareal til med stauder, som står i flot flor hen over sommeren, passet af frivillige.

Alt sammen til gavn for borgere og biodiversitet – for planter og dyr. Men også med det klare formål at gøre kirkegården til et rart sted at komme uanset anledning.

- Der er tale om aktiviteter, som kan være med til at inspirere folk til at bruge kirkegården på en anden måde. Vi vil gerne invitere publikum til at kigge ind på kirkegårdene af en anden grund end begravelser. Så at sige af en glad årsag, siger Jens Zorn Thorsen, landskabsarkitekt, leder af Vejle Kirke-

Jens Zorn Thorsen har i godt 30 år været leder af Vejle Kirkegårde og har i de senere år sammen med medarbejderne på de fire kirkegården stået for en række grønne tiltag.

gårde. Han er endvidere formand for Foreningen af Danske Kirkegårdsledere.

Vejle Kirkegårde har de seneste fem til syv år arbejdet frem mod flere grønne tiltag bl.a. affødt af inspiration fra Grøn Kirke og f.eks. fra Ribe Kirkegård, hvor en leder dygtigt har inddraget borgerne i udviklingen af kirkegården.

Frivillige involveret

I Vejle har man også inddraget frivillige på Søndre Kirkegård, hvor de passer et nyt stauedebed. Hos Vejle Kirkegårde besluttede man at udnytte nogle af friarealerne på to kirkegårde, hvor to tredjedele af arealet var friarealer.

Vejle Kirkegårde

Vejle Kirkegårde passer Nordre Kirkegård, Søndre Kirkegård, Østre Kirkegård og Gamle Kirkegård.

- Vi ville gerne lægge noget af friarealerne ud til andre formål, herunder biodiversitet, andre former for dyrkning og vildt græs. Generelt mere naturpræg, fortæller Jens Zorn Thorsen.

På Søndre Kirkegård fandt man uden for menighedshuset et areal, hvor Vejle Kirkegårde gjorde arealet på 50 kvadratmeter klar til beplantning. En arbejdsgruppe med kirke- og kulturmedarbejderen, et menighedsrådsmedlem, kirkegårdsassistenten og Jens Zorn Thorsen planlagde for et år siden processen. Arealet blev plantet til med stauder, og menighedsrådet har fundet to frivillige, som nu passer bedet med stor omhu.

- Min idé er, at dyrkning og pasning af sådan et friareal kunne være et sted, hvor frivillige kunne mødes og have gavn af at tale sammen.

Bedet er så flot, og der er allerede udpeget endnu et areal, hvor der skal plantes blomster.

- Publikum efterlyser blomster, blomster og blomster, og det er også godt for biodiversiteten bl.a. for sommerfugles forplantning, siger Jens Zorn Thorsen.

Græsset får lov at gro

På Nordre Kirkegård er der et areal, hvor græsset får lov at gro.

- Vi undlader at slå græsset, så det ikke ligner et græstæppe, hvilket ellers ser fint ud, men det er også dyrt. Græsslåning koster. Derfor vælger vi at lade græsset gro på et areal, hvor det klæder kirkegården, og planter blomster ind i græsset, så det ligner et engareal.

På tomme gravsteder mellem eksisterende gravsteder plantes der blomster – farverige blomster, som man på forhånd ved vil tiltrække insekter.

Skovkirkegård i byen

For den ene af de to by-kirkegårde, Østre Kirkegård, er der netop vedtaget en udviklingsplan, som også stiler mod et meget mere naturpræget udtryk. Mange grusgange bliver til græsgange, og udfordringen med vådt græs tackles ved, at græsset bliver slået ofte, så det er meget kort. I den nordlige del af kirkegården samles gravstederne, mens arealet syd for kapellet bliver mere parkagtig – med Zorn

Et gammelt træ er blevet beklædt med fuglekasser, som er med til at styrke dyrelivet på Nordre Kirkegård i Vejle.

Foto: Jonas Ahlstrøm

Thorsens ord "lidt mere a la Kongens Have", hvor man kan slå sig ned med en kop kaffe.

Ud mod ringvejen Østerbrogade anlægges bag en ny støjafskærmning en skovkirkegård, mens støttemuren mod syd fjernes. I stedet anlægges en trappe, hvor man skiftevis kan gå og sidde. Igen for at invitere folk ind på kirkegården. - Der er tale om en meget centralt beliggende kirkegård i byen, som vil få et større naturpræg end kulturpræg, og selv om vi nok er begavet med meget skøn natur omkring Vejle, så tror jeg også, at bymidten har godt af en lille grøn oase. Men som Jens Zorn Thorsen siger, så går der 5-60 år, før man kan se resultatet af den udviklingsplan. ■

Provsten i Sydslesvig har taget fat på en større indsats for at trække præster til landsdelen. Næsten halvdelen af præstestillingerne i Sydslesvig er blevet besat i løbet af godt halvandet år.

Øget PR nytter for at få præster til Sydslesvig

Når dronning Margrethe i flere dage besøger Sydslesvig, får området lige syd for grænsen pludselig en omfattende bevågenhed. Hun skaffer så at sige Sydslesvig en bedre reklame, end sydslesvigerne har turdet håbe på. Pludselig talte man i Danmark om det danske mindretal i Sydslesvig, og stort set alle blev betaget af den unge gymnasieelev Johanne Juul Olsen fra Duborg-Skolen, da hun talte for dronningen og talte om Danmark som sit hjerteland.

Som den forholdsvis nye provst Sydslesvig, Hasse Neldeberg Jørgensen, siger: "Det var en uvurderlig PR!" En PR, som han kan bruge i sit arbejde, når han skal gøre Sydslesvig interessant for danske præster. Men dronningen gør det ikke alene. Derfor har provsten iværksat en kampagne, som indeholder en ny hjemmeside www.praestisydslesvig.dk og en folder, der fortæller om at være præst i Sydslesvig.

Der var nemlig en del ledige embeder, da han tiltrådte, og der var flere på vej. Som tidligere leder af projektet "Kirken på landet" vidste han udmærket, at Sydslesvig også var en slags udkantsområde. Dertil kom, at Sydslesvig var i konkurrence med de mange ledige præstestillinger i Danmark. Endelig har mange et ret begrænset kendskab til Sydslesvig, og det tyske sprog er ikke i høj kurs i Danmark. Med andre ord:

- Vi ved godt her i Sydslesvig, at vi ikke står i første række, når der skal søges job, siger Hasse Neldeberg Jørgensen.

Ansæt ti nye præster på godt et år

Der måtte gøres noget. Dels skulle kendskabet til Sydslesvig udbredes. Dels skulle potentielle ansøgere vide, at man ikke skal være præst på tysk. Der er reelt tale om en dansk kirke i Sydslesvig, hvor man taler dansk, men man skal kunne begå sig på tysk, da mange medlemmer faktisk kommer fra tosprogede familier.

Der er 22 præster tilknyttet Dansk kirke i Sydslesvig, og siden Hasse Neldeberg indtog provsteembedet sidste år og

frem til 1. oktober, er der ansat otte nye præster i Sydslesvig, og efter nytår følger yderligere tre. Det bliver halvdelen af alle stillinger.

Han vil slet ikke høre tale om en succes med rekruttering – for der er flere stillinger, der skal besættes, og som han beskedent tilføjer, så ved han slet ikke, om ansøgningerne er kommet takket været oplysningskampagnen. Men jo – der er da kommet flere uopfordrede ansøgninger, og en enkelt ansøger har meddelt, at oplysningsmaterialet gjorde ansøgeren interesseret i Sydslesvig.

Provsten er forberedt på, at det stadig kræver en indsats at få stillingerne besat i Sydslesvig.

Sanne Dahlin har taget springet som nyuddannet præst til Læk i den nordvestlige del af Sydslesvig, og hun er blevet taget imod med åbne arme. Privatfoto

Hasse Neldeberg Jørgensen, provst i Sydslesvig, vil ikke tale om succes i forhold til at trække flere ansøgere til de ledige embeder i Sydslesvig, men han er glad for den øgede opmærksomhed, som bl.a. skyldes et større oplysningsarbejde. Foto: Michael Tungelund

- En stilling som præst er ikke længere en livstidsstilling. Det vil fremover også komme til at præge Sydslesvig mere end før. Der er tale om et karriereforløb og almindelig rotation. To af sommerens opsigelser skyldtes, at de to præster havde fået deres drømmestillinger i Danmark, siger Hasse Neldeberg Jørgensen, som tilføjer:

- Vi lukrerer også stadig på, at vi kan trække på emeritusser som vikarer i nogle stillinger.

Nyuddannet søgte til Læk

Sanne Dahlin, 34 år og nyuddannet præst, har haft glæde af det nye informationsmateriale om at være præst i Sydslesvig. Da hun blev færdig med studierne i København, kiggede hun stillingsopslag og faldt over den ledige stilling i Læk. Hun var inde på den nye hjemmeside, hvor hun bl.a. havde glæde af de små videoer, hvor præster i Sydslesvig fortæller om deres arbejde.

Hun tog derefter til Læk og besøgte kirken og de to øvrige prædikesteder, og hun talte med præster i Sydslesvig, inden hun tog det store spring. Det hjalp også på motivationen, at hun har taget en master i Religious Roots in Europe, som handler om forskellige kulturer. Nu kunne hun møde de forskellige kulturer i grænselandet.

- Folk er virkelig søde, og de andre præster er flinke til at kontakte mig og minde mig om, at jeg bare skal spørge om hjælp. Jeg brænder meget for ungdomsarbejdet, og vi præster, der arbejder med ungdomsarbejde, taler meget sammen, siger Dahlin og tilføjer:

- Jeg er blevet taget imod med åbne arme, men man skal også huske at gribe efter hjælp, hvis man har brug for det. Der er ikke bare tale om et nyt arbejde. Der er også andre forhold, som du ikke har lært om på pastoralseminariet, og samtidig skal man også flytte til et andet land. ■

Fredericia Provsti er indgået i et samarbejde med Fredericia Kommune om en præst til sundhedshuset. Sundhedshuspræsten har haft mange besøg – indtil corona ramte landet.

Nemmere at opsøge en præst i sundhedshuset

Michael Hvistendahl Munch har fået en rigtig god modtagelse som præst i sundhedshuset i Fredericia, og mange har opsøgt ham – indtil corona ramte landet. Foto: Jonas Ahlstrøm

Michael Hvistendahl Munch fik hurtigt besøg på sit nye kontor i Fredericias sundhedshus, da han begyndte som sundhedshuspræst. Han har kontortid to timer hver onsdag, og der var halvanden samtale pr. gang. Indtil corona lukkede landet – og begrænsede adgangen til sygehuse og sundhedshuse. Men fælles for alle besøg var, at folk syntes, det var nemmere at opsøge præsten i sundhedshuset end i den lokale kirke.

- Vi kan så spørge, hvordan det kan være, når nu kirkernes og præsternes adresser er offentligt tilgængelige. Jeg spurgte flere, og det er som om, det er mindre farligt at gå ind på mit kontor, end at gå ind i den lokale kirke eller hen til kordegnekontoret. Nogle har måske lige været på apoteket og

kommer forbi mit kontor. Det virker måske mindre religiøst, men reelt er det svært at sige noget samlet om. Ikke andet end, at det er sådan det opleves.

- Det kan vi så begræde eller brokke os over, men vi kan også forholde os til det, og det viser i alle tilfælde, at kirken aldrig kan få døre nok, siger Michael Hvistendahl Munch, der er sognepræst i Bredstrup-Pjedsted Sogn og har opgaven som sundhedshuspræst som en del af sit embede.

Der er meget stor spredning i de henvendelser, som sundhedshuspræsten får. Lige fra forældre, der ønsker, at han skal døbe deres barn til sjælesorgssamtaler, som fylder mest.

Sundhedshuspræst

Fredericia Kommune og Fredericia Provsti har indgået et samarbejde, hvor provstiet stiller en præst til rådighed for sundhedshuset, hvor kommunen har indrettet et kontor til præsten.

Ordningen bliver løbende evalueret med kommunen, og derudover har provstiet et sundhedspræstudvalg.

- Når jeg siger til forældre, der beder mig om at døbe deres børn, henviser jeg til deres lokale kirke, men så siger de: "Narh, men nu kender vi dig. Kan du ikke klare det?"

Godt modtaget

Michael Hvistendahl Munch begyndte som sundhedshuspræst 1. september sidste år. Han henvendte sig til alle aktører i sundhedshuset som læger, tandlæger, sygeplejersker, fysioterapeuter m.fl. og udarbejdede en oversigt over alle sognes diakonale tilbud.

- Jeg gik rundt med listerne, og de blev rigtig godt modtaget. Så godt, at alle ville have en liste liggende, fortæller sundhedshuspræsten.

I det hele taget tog alle grupper i sundhedshuset rigtig godt imod præsten, og der var ingen, der spurgte: "Hvad laver du her?" Alle aktører i sundhedshuset kan sende brugere forbi sundhedshuspræsten, og ud over at tage en samtale med brugerne, kan han sende dem videre til de lokale præster.

Præsternes ide

Fredericia mistede for nogle år siden sit sygehus, og da sundhedshuset rykkede ind i det gamle sygehus, dukkede

der en ide op blandt provstiets præster: Om ikke kirken burde være til stede i det nye sundhedshus?

Provst Børge Munk Povlsen bifaldt ideen, fordi kirken har en række diakonale tiltag, som matcher mange af aktiviteterne i sundhedshuset.

- Kirken er en integreret del af lokalsamfundet, og kirken er rigtig god til det diakonale arbejde som f.eks. sorggrupper, caféer, og det kan være gadearbejde, siger Børge Munk Povlsen.

Han fortæller videre, at der på en lang række områder er et rigtig godt samarbejde mellem Fredericia Kommune og provstiet, for der sidder flere centrale medarbejdere i forvaltningerne, der ofte tænker kirken med ind i tiltag og løsninger. Derfor var det også meget let at få en aftale med kommunen om en præst i sundhedshuset. ■

Kolding Provsti indledte i maj et forsøg med en hjemmehjælpspræst, som kan tage de vanskelige samtaler med borgere, der har det svært.

Præst i hjemmehjælpen har tid til den dybe samtale

Af Anette Jorsal

“Vi har lige fået en præst ansat i hjemmehjælpen. Hun er god at tale med, når man har det svært. Kunne det være noget for dig?”

Sådan lyder én af de sætninger, som Maria Frederiksen har formuleret og givet til hjemmehjælperne i det distrikt, som hun er knyttet til. Siden 1. maj har hun som en 2-årig forsøgsordning været ansat som hjemmehjælpspræst (20 procent) i ét af hjemmeplejens distrikter i Kolding Kommune.

Hun skal ud at tale med de borgere, der har det svært, og som måske gerne vil tale med en præst om nogle af livets største spørgsmål. Det kan være sorg, savn, bekymring, frygt, angst eller noget helt andet. Hjemmehjælperne er nødt til at være præstens døråbnere ind til dem, der har behov, men hvad siger man lige til en ældre borger, der har det svært. Derfor har Maria Frederiksen formuleret en række “døråbner”-spørgsmål, som hjemmehjælperne kan bruge.

Jeg skal ikke være et alternativ til sognepræsten. Jeg er et supplement, siger Maria Frederiksen.

En anden formulering lyder: “Der er blevet ansat en præst i hjemmehjælpen. Man behøver ikke at være specielt troende eller kristen for at tale med hende. Hun er bare god at snakke med, når livet gør ondt. Var det noget for dig?”

Trods en træls corona-start på forsøgsordningen har Maria Frederiksen allerede fem måneder senere haft mange samtaler med borgere, der ønskede en snak med hjemmehjælpspræsten. De første corona-uger blev brugt til at udarbejde materiale i form af en folder til hjemmehjælperne og en flyer til borgere og deres pårørende.

- Jeg har prioriteret relationen til hjemmehjælperne meget højt, for en god relation er nødvendig, hvis samarbejdet skal fungere, siger Maria Frederiksen, der ca. to gange om ugen er på besøg i hjemmehjælpernes og hjemmesygeplejerskernes frokoststue.

- Det kan være, at der var lidt undren i begyndelsen over, hvad en præst havde med hjemmehjælp at gøre, men da jeg første fortalte, hvad jeg kan, blev jeg taget rigtig godt imod.

- Dels har jeg tiden til de eksistentielle samtaler, for de tager tid. Det er ikke altid noget, man kan klare på den relativt korte tid, som hjemmehjælperne har hos borgerne. Dels har jeg som præst erfaringen med at tale med mennesker i alle livssituationer – og jeg TØR også tale med dem, når de er vrede eller bange eller i sorg. Vi kan tale om håb, tvivl, savn, skam. Eller vi kan bede en bøn sammen eller synge en salme. Det er meget forskelligt, hvad folk ønsker.

Supplement til den lokale præst

Nogle vil måske mene, at en hjemmehjælpspræst overtager den lokale præsts opgave med f.eks. sjælesorg, men det er ikke meningen, siger Maria Frederiksen:

- Jeg skal ikke være et alternativ til sognepræsten. Jeg er et supplement, og jeg kan være brobygger mellem borger og

Om præst og distrikt

Maria Frederiksen er sognepræst i Sdr. Stenderup Sogn, og funktionen som hjemmehjælpspræst svarer til en 20 procents stilling.

Maria Frederiksen er også ansat i Sdr. Bjert Sogn (20 procent), i Kolding Provstis sorggrupper for børn og unge, er tilkaldt-præst på Kolding Sygehus og beredskabspræst.

Forsøget kører i Kolding Kommunes sydøstlige hjørne og omfatter Christiansfeld, Taps, Vejstrup, Hejls, Sdr. Stenderup, Sdr. Bjert og Vonsild.

sognepræst og hjemmehjælp og sognepræst. Hvis jeg kan se, at der er brug for flere samtaler, kontakter jeg borgerens egen præst. Hvis jeg kan se, at der er tale om ensomhed, tilbyder jeg at hjælpe med at finde en besøgsven.

Forsøgsordningen er sat i værk af Kolding Provsti, og da provsten præsenterede Kolding Kommune for ideen, blev den mødt med luttet velvilje.

Maria Frederiksen mødes ofte med hjemmehjælperne i deres frokostpause og minder dem om muligheden for at nævne hende over for borgere, der kunne have gavn af en dybere samtale om livets store spørgsmål.grønne tiltag.

- Der var åbenhed og glæde over ideen, og det var bare med at komme i gang. Kommunen hjalp med at finde et distrikt, hvor den lokale ledelse var meget positiv over for ideen, fortæller Grete Wigh-Poulsen.

Men hvorfor en hjemmehjælpspræst – betalt af provstiet?

- For at nå bredere ud. I dag er indlæggelserne på sygehuse meget kortere. Sygehuspræsterne er til rådighed på sygehuset, men måske er det først, når folk kommer hjem og skal leve med f.eks. en kronisk sygdom, at de eksistentielle spørgsmål melder sig.

- Derfor er det godt med en linje direkte ind til hjemmeplejen, som ved, hvor de, der kan have brug for en samtale med en præst, sidder, siger Grete Wigh-Poulsen. Hun fortsætter:

- Det er selvfølgelig en opgave, som den lokale præst varetager i det omfang, han eller hun kan, men der er mange, som sidder stille med deres tanker, og som præsterne ikke kan få øje på, og her kan hjemmehjælperne være en døråbner til hjemmehjælpspræsten. ■

På kirkegården ved Ketting Kirke er fire kontanthjælpsmodtagere hjulpet tilbage på arbejdsmarkedet. En medarbejders initiativ er nu blevet til et provstiprojekt, der skal hjælpe folk i gang med en grøn uddannelse.

Når livet igen får mening på en kirkegård

Der bliver lidt stille i den anden ende af telefonen. "Ja, du må altså undskylde, men jeg bliver helt rørt, når jeg nu fortæller om det. Det har været helt vildt at se, hvordan de unge mennesker har udviklet sig!"

Manden med klumpen i halsen er Keld Maron, ansat på Ketting Kirkegård. Sidste år fik han en ide. Der havde været mange praktikanter på kirkegården. Unge mennesker i arbejdsprøvning. Han syntes, det var den samme historie igen og igen. De sad fast i en rundkørsel, og de kom ikke i job eller videre i uddannelse. De sad fast i systemet.

- Det gjorde altså lidt ondt at se. Deres selvværd var helt nede, og de havde det ikke godt, men jeg opdagede, at mange af dem var gode håndværkere, fortæller Keld Maron.

Derfor pulsede han med en ide. Hvis nu man kunne få et par kontanthjælpsmodtagere i praktik og senere uddanne dem til gartnere, hvis de var interesseret? Det blev godkendt af menighedsrådet, og to mænd begyndte på kirkegården efteråret 2019. De havde været på kontanthjælp i ti til 12 år. De skulle begynde med to timer om dagen og arbejde sig op på 20 timer om ugen.

- Jeg husker tydeligt, da deres mentor kom. Han sagde: "Ja, det kan jo godt være, at de er her tre dage, og så ser du dem ikke mere!"

Det ville Keld Maron gerne modbevise.

- For kirken har tiden og rummeligheden og kan stille rammerne til rådighed, siger Keld Maron. Den ene kom i joggingbukser, som han havde haft i syv år, og det berørte Keld:

- Han har ikke haft råd til at købe et par nye bukser, mens vi andre går rundt og tænker på, om vi skal have rødvin i aften!

Selvtillid på minilæsser

En dag bad han den ene af dem om at køre minilæsser. Nej, det var han ikke meget for, men hvis han fik en hammer, kunne han vælte en mur, eller hvis han fik en skovl, kunne han grave et hul.

- Men jeg blev ved. "Hop du nu bare op og kør lidt rundt", sagde jeg, og det viste sig jo, at han var superdygtig, og han fik snart masser af selvtillid.

Keld Maron, graver ved Ketting Kirke, fik en god ide, som nu har hjulpet flere unge mænd. "Vi har brug for dem, og de kan også bruge os", siger Keld Maron (t.h.), der her står med Sæver (midten) og Ricky, der begge har fået fast arbejde på kirkegården.

Foto: Lene Esthave

Keld Maron samarbejdede med kommunen om, at de folk, han fik ud, skulle have tænder, hænder og kørekort. Den ene havde ingen tænder i munden, men det fik han, og han fik også kørekort, og i dag – efter forløbet på Ketting Kirkegård – har han fået job og kæreste, og han har skrevet et rørende brev til Keld Maron om, hvad arbejdet ved Ketting Kirke har betydet for ham.

Her et år efter har fire været igennem et praktik- og ansættelsesforløb hos Keld Maron, og to af dem er nu ansat på Ketting Kirkegård. Ricky Petersen Duus er én af dem. Han er ansat i et EGU-forløb, en uddannelse, hvor han er i praktik på kirkegården kombineret med skoleforløb på AMU. Når det er afsluttet, er Ricky Petersen Duus udlært anlægsgartner.

Kelds ide blev et provstiprojekt

Keld Marons ide er nu blevet til et projekt, som er døbt Kirkestien, hvor Sønderborg Provsti og Sønderborg Kommune er involveret. For provstiet er det et helt klar diakonalt projekt, hvor man kan hjælpe sårbare mennesker tilbage på sporet. Samtidig kan man skabe sin egen fødekæde, for i

Vi tror, at der i kirkens miljø er en ånd, som kan virke som en positiv stimulans, når unge skal finde tilbage til et godt liv.

- Anne Margrethe Hvas, provst

dag er det svært at få ansøgere til graver- og gravermedhjælperstillinger.

- Vi tror, at der i kirkens miljø er en ånd, som kan virke som en positiv stimulans, når unge skal finde tilbage til et godt liv, siger Anne Margrethe Hvas, provst i Sønderborg Provsti, og fortsætter:

- Foreløbig er der tre kirkegårde med i projekt Kirkestien. I stedet for at tage mange i praktik i 13 eller 26 uger, kan vi hjælpe de unge mennesker til 37 timer og tilbyde dem at få en uddannelse inden for det grønne område.

- Kommunen har været meget samarbejdsvillig i forhold til at finde økonomien til projektet, og vi har i det hele taget fået et fremragende samarbejde med Sønderborg Kommune.

Der er nu oprettet tre såkaldte virksomhedscentre. Ud over kirkegården i Ketting, er det kirkegårdene i Ullerup og Dybbøl. Graveren er mentor for den unge, der i første omgang kommer i praktik. Hvis praktikanten gerne vil fortsætte, kan han eller hun blive ansat med løntilskud i et halvt år. Visionen er, at kirken herefter kan tilbyde en til to EGU-uddannelsespladser med praktik på kirkegården og teori på skolebænken hos AMU. Det kræver lønpenge til EGU-eleven, så derfor arbejdes der videre med planer for, hvordan det kan løses i 2022. Det kræver at provstiet kan hjælpe med at finde en vej, der giver den økonomiske støtte til det menighedsråd, der vil og kan have en EGU-læreplads.

Til inspiration for andre

Hos Jobcenter Sønderborg er afdelingsleder Maja Decovski Hansen meget glad for samarbejdet. Hun siger:

- Det er et supergodt projekt, fordi kirken med de værdier, den har, kan være med til at bidrage til samfundet, og vi er kun interesseret i at hjælpe unge godt på vej og videre til beskæftigelse eller en uddannelse. På den her måde kan vi også bidrage til den rette rekruttering til kirkerne.

- Det gode eksempel må kunne inspirere andre kommuner til at indgå et lignende samarbejde.

Ricky Petersen Duus er én af de tre første, der har været igennem et forløb på Ketting Kirkegård, hvor han i dag er ansat som gravermedhjælper. Da han var færdig med sin praktiktid på kirkegården, var der en ledig stilling, og han søgte og fik den. Nu er han så i gang med et EGU-forløb. Inden han kom i praktik hos Keld Maron, havde han været kontanthjælpsmodtager i flere år.

- Det er bare et godt projekt. Det er superindbydende at være her. Der er gode kolleger. Det hele spiller bare. Jeg har fået arbejdsognisten tilbage, og jeg har fået en kæreste. Jeg er kommet en del videre. ■

Fokus flyttet til de mange nye naboer

Stiftsrådet arbejder bl.a. med indsats over for de mange nye naboer fra andre lande, Tro og viden-konferencer for de unge, diakoni og stiftets kommende jubilæum.

Haderslev Stiftsråd har i de senere år haft fokus på migrant-arbejdet og har ansat en migrantkonsulent, der har arbejdet med projekter, der omfatter migranter og flygtninge. Ordningen med migrantkonsulenten er netop forlænget med tre år, men fokus flytter sig en smule. Fremover er der også fokus på de mange nye naboer, som vi har fået her i stiftet. Det kan være de østeuropæere, som arbejder i landbruget. Det kan være lægen og hans familie fra Tyskland. Det kan være fabriksarbejderen fra Polen. Og mange andre.

Faktisk er der i Haderslev Stift 62.000 personer med anden etnisk oprindelse end dansk. Det er 13 procent af borgerne i stiftet, og tallet er stigende. De seneste fem år er den gruppe vokset med 10 procent. Nogle er muslimer, men der er også større grupper kristne fra Europa.

- De lever i Danmark, de skal lære dansk, og de skal forstå dansk kultur, men de flytter også deres tro med sig, og der må vi som folkekirke stille os til rådighed, siger Per Søgaard, formand for stiftsrådet.

I de senere år er der en præst i hvert af de syv provstier i Haderslev Stift, der har fået til opgave at arbejde med migrant-området, og her har stiftets migrantkonsulent en vigtig rolle som koordinator.

Per Søgaard er formand for stiftsrådet, der forvalter et budget på 3,9 mio. kroner.

Stiftsrådet bruger stadig en del ressourcer på diakoniorådet. Det er ifølge Per Søgaard målet, at kirken også skal kendes på diakoni.

- Diakoni er evangeliet med hænderne, og målsætningen er, at alle sogne i Haderslev Stift har fokus på diakoni, siger Per Søgaard.

Konferencer for unge vokser

Et andet tiltag, som også er vokset stille og roligt, er Tro og Viden-konferencerne. Det er en konference for gymnasieelever i Sydslesvig og Haderslev Stift, og i en række år har der været en årlig konference, som samlede de unge.

- Det er virkelig lykkedes at gøre lærere og elever interesserede i disse konferencer, og det er en stor glæde, siger Per Søgaard.

Der har i det forgangne år også været fokus på stiftets kommunikation, hvor den nye kommunikationsmedarbejder Lene Kjældgaard bl.a. har udarbejdet en digital værktøjskasse, som alle menighedsråd og provstier kan benytte kvit og frit i kommunikationsarbejdet. For hvordan er det nu lige, man skriver en pressemeddelelse? Og hvordan får man hul igennem til den lokale avis? Det kan man få svar på i den omfattende værktøjskasse, der er tilgængelig på stiftets hjemmeside.

Frem mod jubilæum

Stiftsrådet forvalter et budget på 3,9 millioner kroner, og der er en række andre initiativer, som også figurerer i budgettet. Som f.eks. en pulje til supervision til præster, lige som der er en pose penge til introduktionskurser for alle præster, der bliver ansat i stiftet. De skal nemlig med på en lille rejse med biskop Marianne Christiansen til Lutherbyen Wittenberg, som Haderslev Stift har et særligt forhold til.

Stiftsrådets blik rækker også ud over 2021, for i 2022 er det 100 år siden, at Haderslev Stift blev oprettet – to år efter genforeningen, og man er så småt i gang med forberede, hvordan man kan markere jubilæet, bl.a. med en jubilæumsbog om stiftet. ■

❖ Nyt fra Stiftsudvalgene

Stiftsudvalget for børn og voksne med særlige behov

Film skal give trygge forældre

”Kan vores barn blive konfirmeret, når det ikke selv kan tale og sige trosbekendelsen?”

Sådan lyder et af spørgsmålene fra de forældre, der har børn med særlige behov, og som kommer i konfirmationsalderen. En film støttet af Stiftsudvalget for børn og voksne med særlige behov giver svar på de utrygge forældres spørgsmål.

- Vi blev klar over, at flere forældre er utrygge ved, om deres barn kan blive konfirmeret, og i stedet for at skrive til dem, hvordan undervisningen foregår, og hvordan det kan lade sig gøre, har vi valgt at vise det i en lille film, fortæller formanden for stiftsudvalget, Inge Lindhardt Mikkelsen.

Stiftsudvalget fik sidste år fremstillet tre film af TV Glad, og i år er der primært brugt energi på at få lanceret disse film med bistand fra stiftets kommunikationskonsulent Lene Kjældgaard. De tre film er et tilbud til præster, til FUV i Løgumkloster og til specialpædagoger, lige som de ligger på Konfirmandcentrets hjemmeside. Med andre ord: Det er film, der når ud over stiftets grænser.

Stiftsudvalget har også holdt et møde med Konfirmandcentret, fordi medlemmerne synes, der mangler undervisningsmateriale til de opmærksomhedsforstyrrede. Det kan være børn med f.eks. ADHD eller autisme.

- Gruppen af børn med særlige behov tæller både udviklingshæmmede og opmærksomhedsforstyrrede, og de er meget forskellige. Derfor vil vi gerne have delt gruppen op og målrettet materiale mod den sidstnævnte gruppe, siger Inge Lindhardt Mikkelsen.

Det blev et positivt møde, og stiftsudvalget vil nu byde ind med ideer til materiale og opfordrer præster til at melde ind til udvalget, hvis de har ideer.

Endelig forbereder stiftsudvalget en studietur til Hamborg, hvor man bl.a. vil besøge en kirke, der arbejder med at være den inkluderende kirke. En tur, som alle præster, der arbejder med børn og voksne med særlige behov kan melde sig til. ■

Stiftsudvalget for diakoni

Inspireret af corona

Mens vi alle går rundt og håber på, at der snart kommer en vaccine imod corona, er der én ting, der er sikkert. Som Hanne Refshammer McCollin, pt. formand for Stiftsudvalget for Diakoni, siger:

- Der kommer INGEN vaccine mod ensomhed. Derfor er vi nødt til at løse det i fællesskab.

På den måde har corona med dens snublesten faktisk inspireret stiftsudvalget til at gøre brug af den opmærksomhed, som fællesskabets betydning har fået i coronatiden.

- Vi har alle set, hvad fællesskabet betyder for os, og at vi har brug for det. Det fokus har vi taget fat i ved at sige: Hvad så med ensomheden? Hvad med dem, der ikke er en del af et fællesskab? I den her tid, hvor vi bliver begrænset og lukker ned, er der nogle, der bliver ekstra hårdt ramt, nemlig dem, der har meget små eller ingen netværk, siger Hanne Refshammer McCollin.

Sidst i september arrangerede udvalget et fyraftensmøde i Fredericia, hvor en række eksempler viste, hvordan man kan gå i kødet på udfordringen. En præst fortalte om den mandeklub, han har etableret. Ungepræsteriet i Vejle fortalte om fællesspisning og deres højskole. Vejles korshærspræst fortalte bl.a. om, at man skal turde give slip på kvantiteten og i stedet fokusere på kvaliteten. Endelig fortalte repræsentanter fra det landsdækkende tilbud Ventilen (Ven-til-en) om unges ensomhed og ensomhed generelt.

I stiftsudvalget var man meget tilfreds med fremmødet på ca. 40 deltagere midt i en coronatid. ■

Stiftsudvalget for Religionspædagogik

En messe for det tværfaglige samarbejde

Stiftsudvalget for Religionspædagogik er stadig nyt, men efter tre møder er man godt i gang med at sende ideer i pipelinen og tage fat på konkret planlægning.

Udvalgets første tiltag bliver en messe, som skal markere, at nu er udvalget i gang, og religionspædagogik er på dagsordenen. Temaet for den første messe, som finder sted 25. januar i 2022, er tværfaglighed.

- Målet for vores arbejde er tværfaglighed, for vi ser en stor værdi i, at man følges ad og mødes med nogen fra andre faggrupper og sammen finder ud af hvad, man skal og kan, siger formanden for stiftsudvalget, Anne Margrethe Hvas, provst i Sønderborg Provsti.

Stiftsudvalgets sammensætning er også tværfaglig. Der sidder en organist, to kirke- og kulturmedarbejdere og fire præster.

- Og arbejdet er SÅ spændende, for alle i udvalget brænder bare for det tværfaglige arbejde. Vi skal formidle og undervise ud fra den vinkel, at vi udvikler sammen. For det kan ikke nytte noget, når man sidder og planlægger en børnegudstjeneste, at man beder organisten om at klare det med musikken, mens kirke- og kulturmedarbejderen kan tage sig af perler og bevægelse. Tværfaglighed er matrixen for alt hvad, vi arbejder med i udvalget, siger Anne Margrethe Hvas.

En folder om messen i 2022 er på gaden, og indholdet bliver også præsenteret på stiftsdagen i marts 2021. Der vil på messen være en kombination af oplæg og gruppearbejde, hvor deltagerne skal udarbejde et konkret produkt, som de kan tage med hjem. Deltagerne skal f.eks. udvikle en aktivitet, hvor man kan være udenfor i forbindelse med påske, og som folk på eget initiativ kan opsøge, når de vil. ■

Stiftsudvalget for kirkemusik

Udvalget har fået en genstart

Sidste år var kirkemusikere og præster i Haderslev Stift samlet til en temadag med udgangspunkt i den første autoriserede, danske salmebog fra 1569, som dermed kunne fejre 450 års jubilæum. En paneldiskussion er siden blevet meget aktuel. Panelet drøftede nemlig bl.a., om vi fremover stadig vil sidde med en salmebog i hænderne, eller vi vil læse salmeteksten på skærme.

- Den drøftelse er siden blev mærkeligt aktuel, siger formanden for udvalget, Mads Djernes, sognepræst ved Nørremarkskirken i Vejle.

Dette års temadag, som skulle tage udgangspunkt i Thomas Laubs store betydning for dansk kirkemusik, blev desværre aflyst.

- Men det er vores mål, at vi hvert år vil arrangere en temadag rettet mod de teologiske og musikalske medarbejdere, altså præst og organist, og på sigt også mod kirke- og kulturmedarbejdere og kirkesangere, siger Mads Djernes.

Stiftsudvalget har også taget initiativ til Salmesangens søndag den sidste søndag i september hvert år. Stiftsudvalget fremstiller materiale til præster og organister med forslag til, hvordan salmerne i særlig grad kan tematiseres i forhold til dagens gudstjeneste. Stiftsudvalget opfordrer alle kirker i stiftet til at være med.

Endelig har stiftsudvalget også et pædagogisk fokus ift. kirkemusikerne, som man gerne vil lave små kursusforløb for. Det er endnu på tegnebrættet. Til gengæld er de i udvalget langt med planlægningen af workshops ved den kommende stiftsdag, og der arbejdes også på, at der fremover skal komme et nyhedsbrev fra stiftsudvalget. ■

Haderslev Stifts
Skole-kirketjeneste (HASK)

HASK er nedlagt

Haderslev Stifts Skole-kirketjeneste er i 2020 nedlagt. Oprindeligt skulle HASK med hjælp fra en præst og en lærer, begge på halv tid, fremstille materiale til skole-kirketjenesterne i provstierne. Herefter kunne provstiernes kirke-skole-medarbejder distribuere materialet til skolerne i de enkelte provstier. Men den ordning er nu af forskellige grunde ophørt. Nu foregår arbejdet alene ude i de enkelte provstiers skole-kirketjenester. Stiftsrådet har nu sat en pulje med penge af, som provstierne kan søge til fremstilling af fælles materiale til gavn for alle skole-kirketjenester i stiftet. ■

Stiftsudvalget for migrantsamarbejde
og religionsmøde

Nyt udvalg klar til netværk

Stiftsudvalget for migrantsamarbejde og religionsmøde er nyt, da der er tale om en fusion mellem to stiftsudvalg. Udvalgene for migrantarbejde og religionsmødet er slået sammen, og bemandingen i det nye udvalg er ændret.

Biskoppen har udpeget en repræsentant fra hvert provsti, der desuden er repræsenteret med hver sin migrantpræst. Dertil kommer stiftets migrantkonsulent, en stilling som er blevet forlænget med tre år.

- Det er vi glade for. Det giver ro til videre udvikling. Vi drømmer om at bygge et netværk op i hvert provsti, siger formand for stiftsudvalget, Kirsten Münster, præst ved Haderslev Domkirke.

Udvalgets arbejde består i høj grad af udveksling af erfaringer inden for f.eks. dåbsundervisning og internationale gudstjenester, fællesspisning, lektiehjælp og religionsmøder.

Helt konkret har corona også her sat sine begrænsninger, når det gælder en række migranttiltag som f.eks. fællesspisning og dåbsundervisning.

- Også her må vi gribe til den digitale tilstedeværelse. Derfor optager vi en julegudstjeneste, hvor biskoppen prædiker på engelsk og tekster den til arabisk og farsi, fortæller Kirsten Münster.

Stiftet hjælper med at løfte udvalgets projekter. Således har syv flygtninge fra asylcentret i Jelling været på en uges højskoleophold på Askov Højskole, og i sommer sponsorerede stiftet, at 20 nydanske børn var på Kidz Camp, som er arrangeret af KFUM OG KFUK. ■

Stiftsudvalget for mission

Den globale kirke skal på den lokale dagsorden

Hvis man går på en ungdomsuddannelse og godt kunne tænke sig at komme ud i verden som volontør, måske i Afrika, for ét af missionsselskaberne, ja, så er muligheden der snart i Haderslev Stift.

Stiftsudvalget for mission håber at kunne sende de første to unge volontører ud i sommeren 2021. Der er nedsat et arbejdsudvalg, der skal finde finansiering, koordinere opgaverne og finde de to unge mennesker, der gerne vil ud at rejse og samtidig hjælpe. Når de to unge volontører er hjemme igen, skal de ud at holde 50 foredrag, hvor de fortæller om deres oplevelser i en anden verdensdel med et andet kirkeliv. Volontørerne får et rejselegat, som stort set vil svare til udgiften for at blive sendt ud.

Men det er ikke kun de unge, der skal sted. Det skal de ældre seniorer også, og den mulighed er stiftsudvalget i

færd med at promovere. Dels bliver det synligt på stiftsdaen, dels sendes der et brev ud til de nye menighedsråd.

- Det handler om, at den globale kirke kommer på den lokale dagsorden. At vi skal åbne blikket for kirkerne ude i verden. Det kan også være i form af sognerejser og stiftsrejser. Det kigger vi også på, siger formanden for udvalget, Jonas Diemer.

Udvalget vil også gerne gøre en indsats for, at flere sogne i stiftet får en venskabsmenighed ude i verden, men man er samtidig i udvalget udmærket klar over, at en venskabsmenighed ofte er båret af en personlig relation.

Endelig arbejder udvalget med et ønske om at udråbe Trinitatis søndag til en dag med kirkefrokost ude i sogne, hvor folk med relation til missionsarbejdet deltager og fortæller om arbejdet. ■

Stiftsudvalget for Unge og Kirke

Stor søgning af unge til konferencer

-Vi vil gerne ud og møde alle unge. Dem, som folkekirken ellers har givet op på. Dem ser vi igen, når de skal vies, og de skal have barnedåb. Men vi i udvalget synes ikke, det er godt nok. Vi vil insistere på også at være kirke for dem.

Sådan siger Poul Martin Langdahl, formanden for Stiftsudvalget for Unge og Kirke, sognepræst ved Hoptrup Kirke.

De begyndte med en konference, som blev holdt i Sydslesvig sammen med jævnaldrende fra det tyske mindretal. Men mange penge gik til transport. Til gengæld var der stor interesse blandt gymnasierne for at deltage i sådan en konference.

Derfor er der i 2020 arrangeret fem konferencer, hver på tre timer. Titlen er ”Etik og teknik”, og tilslutningen på gymnasierne i Vejle, Fredericia, Haderslev, Aabenraa og Sønderborg er stor. Corona sætter også her sine begrænsninger, og derfor bliver forskernes og præsternes indlæg livestreamet. Det samme sker med to skuespille-res quizshow, der tydeligt viser problematikken inden for emnet etik og teknik.

Udvalget tilbyder i øjeblikket konferencen til de almene gymnasier, men vil gerne have fat i flere ungdomsuddannelser.

- Vi vil gerne hjælpe dem med at stille det lille spørgsmål hvorfor og synliggøre, at biologi og kemi ikke har alle svar, og at viden og tro ikke er hinandens modsætninger, siger Poul Martin Langdahl, der mener, at "det her totalt visionære projekt er så godt, at det burde være landsdækkende". Han tilføjer:

- Når man kan give millioner til skole-kirkearbejdet, må der også kunne gives millioner for at gøre disse konferencer landsdækkende. ■

Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg

Ny kontakt til Rusland

Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg giver typisk penge til den eller dem, der er interesseret i at komme ud og opleve den lutherske kirke i andre lande. Men 2020 har ikke ligefrem været et år til de store rejseaktiviteter, og den kedelige virus har også givet et bispænd for Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg. Udvalget har gennem årene inviteret menighedsrådsmedlemmer, 1-2 medlem pr. provsti, på studietur for at besøge lutherske kirker i andre lande. Turene er gået til Salisbury i England, til Prag, til Halle i Tyskland, og i efteråret 2020 skulle turen været gået til Berlin. Men. Det satte corona en stopper for. Nu forsøger man at gennemføre turen i 2021.

Udvalget har også tidligere støttet konfirmand-ekskursioner til dels Sydslesvig, dels Wittenberg.

Til gengæld kan corona ikke forhindre planlægning og digitale kontakter til andre kirkefolk ude i verden. Således har udvalget fået kontakt til en biskop i Moskva i Rusland. Det er sket via én af stiftets præster, som har studeret russisk, og som har kontakt til den evangelisk-lutherske kirke i Rusland.

- Den russiske biskop har meldt tilbage, at han gerne vil tale med os, men hvordan det skal foregå, er vi ikke nået til endnu. Der er tale om en evt. sonderingstur for at besøge kirken i Rusland, siger Anette Lyster-Clausen, næstformand for stiftsudvalget, og sognepræst ved Uldum-Langskov kirker.

Det ligger derimod fast, at stiftsudvalget i marts 2021 får besøg af ærkebiskoppen fra Cypern, som biskop Marianne Christiansen tidligere har mødt. Han skal rundt i Danmark og er på besøg i Haderslev Stift, hvor han deltager i

stiftsdagen – dels i en workshop – dels i en samtale med biskop Marianne Christiansen. ■

Stiftsudvalget for mødet med det nyspirituelle

I dialog med det nyspirituelle

"Hvor er vi glade for, at I er her! Vi har nok altid tænkt, at folkekirken fordømte os alternative behandlere og det nyspirituelle".

Sådan lød én af bemærkningerne, da Stiftsudvalget for mødet med det nyspirituelle igen stod bag en stand på en helsemesse i Vejle.

- Vi har også en kritisk tilgang til f.eks. kinesologi og håndlæsning, men vi vil samtidig gerne i dialog med de nyspirituelle, siger formand for udvalget, Peter Glistrup, sognepræst ved Bevtøft-Skrydstrup kirker. Han fortsætter:

- Udvalget er samlet på baggrund af, at vi mener, at folkekirkens møde med det nyspirituelle er et vigtigt emne, som vi arbejder på at sætte på dagsordenen i forhold til folkekirkens egne medlemmer, hvoraf mange er i kontakt med nyreligiøse strømninger, siger Peter Glistrup.

Udvalget har nu været med på helsemessen i Vejle et par gange, og udvalget drømmer faktisk om en dag at få tid til at også at kunne være med på nogle af de andre helsemesser, der er i stiftet.

- Folk, der kommer på de messer, er helt klart åndeligt søgende, og der kan vi fortælle, at vi som folkekirke har noget at byde på. At vi er andet end gudstjenester og kirkelige handlinger. Vi kan også tilbyde samtaler med en præst, hvilket også sker på messen.

Stiftsudvalget, der også er til stede på facebook med siden Tro og spiritualitet i Haderslev Stift, har samlet et lille kartotek af artikler på stiftets hjemmeside, hvor man kan gå ind og læse artikler om, hvordan man har gjort i andre kirker f.eks. med fyraftensmeditation. Der arbejdes også på at udgive en brugsbog, hvor præster og andre i kirken kan læse om det nyspirituelle og om, hvordan man kan gå i dialog. ■

Den gode fortælling skal trække præster til

Af provst Kirsten Kruchov Sønderby

Corona, corona, corona.

Eller som en præst sagde i en onlineprædiken: "TyveTyve stjal et år". Der er ingen tvivl om, at nedlukningen og alle reglerne omkring genåbningen kommer til at fylde i fortællingen om 2020 i folkekirken i Aabenraa Provsti. Hvordan vi alle måtte tænke kreativt og helt anderledes for at kunne være kirke og forkynde evangelium i en tid, hvor vores kirkerum var lukkede, og hvordan vi fortsat må være kreative, fordi der bliver ved med at være bispænd og forhindringer.

Men i Aabenraa fandt vi også tid og lejlighed til at tale sammen om præsters arbejde, præsters rolle, arbejdsglæde og arbejdsforhold i dette år. På baggrund af de samtaler fik vi mulighed for at træffe nogle beslutninger, som får stor betydning fremover.

Aabenraa Provsti har mærket præstemangelen i en årrække. Der har været mange vakancer, nogle sygdomsmeldinger og megen bøvlg og besvær. Men præstemanglen har også betydet, at mange sogne, menigheder og menighedsråd er blevet opmærksomme på, hvor vigtig præsten faktisk er i sognets liv. At præstens arbejde med forkyndelsen og præstens rolle som omdrejningspunkt og samlende kraft for sognets kirkeliv er uundværlig.

Den opmærksomhed har fået menighedsråd til at overveje, hvordan de kan medvirke til at tiltrække og fastholde præster til sognets embeder. Præstegårde er blevet sat i stand eller nybygget, møde og samarbejdsformer er blevet overvejet, og vi har deltaget i Match-møder på pastoralseminarierne for at lokke med Sønderjyllands herlighed.

Skabe rum til fordybelse og studier

Provstiudvalget, som i en årrække har arbejdet for at skabe frihed i økonomien, har foreslået, at vi lokalfinansierer præstestillinger til provstiet. Ideen om på den måde at investere i "Mere præst for pengene" har vundet fremme i menighedsrådene, og i løbet af 2021 vil vi være klar med opslag af gode, spændende embeder med opgaver i det nære, grundlæggende sognepræstearbejde.

Vi håber at fortællingen om at her, i Aabenraa, værdsættes og anerkendes præsters faglighed og forkyndelse, vil tiltrække dygtige præster, som vil blive hos os. Og vi håber at der vil skabes stabilitet i provstiets præstebetjening og samarbejde, så de dygtige præster vi allerede har i

Foto: Nikolaj Østergaard

embederne vil blive i mange år. Fordi der skabes rum og tid i embederne til noget af det, mange præster længes efter: Fordybelse, studier, husbesøg, kollegial sparring, arbejdsplæde. ■

Aabenraa Provsti

Kirkelig ligning 2020	71,3 mio. kr.
Kirkelig ligning 2021	72,8 mio. kr.
Sogne	20
Pastorater	14
Antal folkekirkemedlemmer	46.343
Kirkeskatteprocent	0,95
Kirker i alt	23
Kirker, mere end 100 år gamle	21
Præster	24

Foto: Michael Tjengelund

Task-force fungerer som kollegahjælp

Af provst Grete Wigh Poulsen

Håndteringen af nedlukning, genåbning, regler, retningslinjer og konsekvenserne for økonomien i provstiet har optaget os. Fordi vi har været nødt til det. Intet har været som det plejer at være. Vi har haft brug for erfaringsudveksling på provstisamråd og formandsmøder. Vi har også haft brug for at se frem sammen.

Allerede i august begyndte vi at ruste os til at møde efterår, jul og vinter og alt det, som vi gerne vil med kirkeliv og gudstjenester med uvished om, hvad der vil kunne lade sig gøre. Blandt præsterne er der af samme grund oprettet en lille lokal task-force, der skal fungere som kollegahjælp, sikre let tilgængeligt og let overskueligt materiale med lokalt afsæt.

Ufrivillige forandringer

Der er i sognene vist ikke tvivl om, at de største forandringer, der er sket i 2020, har været ufrivillige. Når det vante ikke kan lade sig gøre på vanlig vis, må der selvsagt nytænkning til. Og der er tænkt nyt, ikke mindst, hvad angår forsøg med at forkynde og være til stede uden at have kirkerum og sognegårde til rådighed.

Sidst i oktober skulle der som tak for de sidste fire års indsats have været afholdt provstifest for alle menighedsrådsmedlemmer, medarbejdere og præster. Også den måtte omformes efter corona-forhold til et "sammen – hver for sig" arrangement. Hvert sogn har fået "gavekort" til bagerens bedste, festligste lagkage og bobler, samt en video med den tale, som provsten skulle have holdt ved festen. Noget af det planlagte er dog gennemført. Som man kan læse andetsteds i magasinet, begyndte en 2-årig forsøgsperiode med en præsteansættelse i hjemmehjælpen. Trods corona er Maria S. Frederiksen, der nu også kan kalde sig hjemmehjælpspræst, kommet godt i gang. På formandsmødet i juni fortalte hun om sin første tid og de tanker, som hun har gjort sig. Vigtigst var det at høre, hvor godt man i kommunen har taget imod tilbuddet, og at borgere bruger hende.

Kirke-kulturmedarbejdere kan næppe kaldes en nyskabelse. Men livet i og omkring kirke og sognegårde er rundt om i provstiet blevet styrket de seneste år ved flere ansættelser først som forsøgsordninger, i år som fastansættelser.

Spændt på byggeprojekter i 2021

Årets vigtigste forandring har vi endnu til gode. Den sker, når de nye menighedsråd tiltræder. Mødet og samvirket med de nye råd kommer til fylde. På provstikontoret er vi i fuld gang med planlægge, hvordan vi kan mødes, byde velkommen og introducere nye medlemmer til den hjælp, der er hente i provstiet.

I provstiudvalget ser vi frem til, at nogle af de byggeprojekter, der har været længe undervejs realiseres i 2021. De gælder ikke mindst sognehusene i Dalby og V. Nebel. Samtidigt følger vi med spænding arbejdet for en udvidelse af Bramdrup Kirke. Det er et ikke bare omfattende og omkostningstungt projekt, men også et, der vil styrke og støtte kirke- og gudstjenesteliv i sognet forhåbentligt mange generationer frem. Det sidste er og bliver den vigtigste, største og mest interessante opgave hvert år. ■

Kolding Provsti	
Kirkelig ligning 2020	121,2 mio. kr.
Kirkelig ligning 2021	120,7 mio.kr.
Antal sogne	30
pastorater	24
Antal folkekirkemedlemmer	73.685
Kirkeskatteprocent	0,92
Antal kirker i alt	31
Kirker, mere end 100 år gamle	27
Præster i alt	36

Gode møder på kirkegården

Provst Anne Margrethe Hvas

En lille flok var samlet på en kirkegård i Sønderborg Provsti. Repræsentanter for menighedsrådet, graveren, provsten, stiftets kirkegårds konsulent. De stod og kiggede på nogle gamle træer. Skulle de væltes? Eller skulle de blive stående? Og hvis de væltede under storm, skulle der så genplantes? Drøftelsen og beslutningen blev taget på stedet. Graveren og menighedsrådet kendte planen. Menighedsrådet behøvede ikke at inddrage kirkegårds konsulenten yderligere. Sagen var afgjort.

Sønderborg Provsti har som et resultat af visionsarbejdet i provstiet bl.a. etableret en række puljer, herunder en kirkegårdspulje. Meningen er, at provst mødes med menighedsråd og fagfolk på kirkegårdene, hvor de drøfter, hvordan man får en balance mellem gravsteder og den plads, der er på kirkegården.

Mottoet er, at provstiet ønsker at bibeholde kirkegården som et sted, hvor folk er glade for at komme, fordi de får en positiv og smuk oplevelse, samtidig med at der er styr på økonomien og det rette antal gravpladser. Et par kirkegårde har haft besøg, inden corona satte stop for flere besøg, og tilbagemeldingerne er, at menighedsrådene og medarbejderne er meget glade for de besøg. Det bliver på den måde en meget sjovere og mindre bureaukratisk proces. Det tager en halv dag, men den tid er godt brugt, for vi får talt om meget i løbet af sådan et møde.

Kirkeskatten sat ned

En vigtig diskussion i provstiet har været, om vi skulle sætte kirkeskatten ned. Ville det overhovedet være ansvarligt i lyset af forestående, store renoveringer? Provstiudvalget ønskede ikke en yoyo-effekt, hvor man om nogle år skal sætte skatten op igen. Der blev virkelig arbejdet med spørgsmålet, og efter at have været omkring alle kommende opgaver blev det resultatet, at skatten kunne sættes ned. Fra 0,93 til 0,91 procent.

Der er mange fredede bygninger i Sønderborg Provsti, og i forbindelse med renoveringen af Holstenerladen ved LySabild Kirke blev hele landsbyen faktisk involveret. Laden var meget forfalden og blev taget ned stykke for stykke, sat i stand og bygget op igen. Et kæmpe arbejde. Sognet fulgte løbende med i projektet, og da bindingsværket skulle males, fik menighedsråd og arkitekt den ide at spørge 5. klasse på skolen, om de ville være med til at male og få lidt historisk læring. De sagde ja, og de var med til at fremstille malingen efter gamle forskrifter, hvor mælk skulle koges og blandes med farvestoffer, inden de kunne

Foto: Michael Tjengelund

stryge det på træværket. Eleverne blev der hele dagen, og de viste stolt arbejdet frem, da der var rejsegilde. ■

Sønderborg Provsti	
Kirkelig ligning 2020	82.2 mio. kr.
Kirkelig ligning 2021	77.6 mio. kr.
Sogne	26
Pastorater	21
Antal folkekirkemedlemmer	59.217
kirkeskatteprocent	0,93 %
Kirker i alt	27
Kirker over 100 år gamle	25
Præster	29

Foto: Michael Tungelund

En ny port ind til Christianskirken

Af provst Børge Munk Povlsen

12. januar 2020 var en stor festdag i Christianskirken. Godt nok var vejret rystende dårligt. Regnen silede ned, mens menighed, kunstner og indbudte gæster stimlede sammen uden for Christianskirken.

Den lokale 6. Juli Garden spillede, så englens må have sunget i himlen, hvorfra sluserne var helt åbne. Jeg kan ikke huske det, men det må have været "Oh, when the Saints, go marching in!" Derfor var det da også kun store forventningsfulde smil, man kunne skimte i de forsamledes ansigter.

Det var dagen, hvor Christianskirkens nye Bronzeportal "Alfa og Omega" blev indviet. Inde i kirken øvede organisten sig på flyglet: "Han skal åbne Perleporten"! Han vil utvivlsomt påstå, at det ikke passer, men det er i hvert fald en kendsgerning, at den melodi hele tiden lurede i venstrehånden. Med andre ord var der den dag lagt op til, at der var streger, skel og grænser, der skulle passeres.

Det var også dagen, hvor det nye udvidede våbenhus skulle tages i brug. Og det blev det så alt sammen. Først

med taler af menighedsrådets formand Per Møller Henriksen, som også ledte slagets gang på fornemste vis. Dernæst med tale af formanden for Kunstcentret, Torben Venndt, der har været en utrættelig tovholder for dette projekt, som han var det for alterudsmykningsprojektet nogle år tidligere. Det skal bemærkes, at Kunstcentret og menighedsrådet har rejst i alt 5,8 millioner til projektet, som i alt har kostet godt 9 millioner kroner. Alle udgifter til den kunstneriske udsmykning er holdt uden for den kirkelige ligning.

Med trommehvirvler fra 6. Juli Garden greb drengekorets yngste mand Holger den guldbelagte saks. Snoren blev klippet, og kort tid efter blev de imponerende døre i indgangsportalen åbnet.

Bronzeportalen er skabt af Christianskirkens "huskunstner" Bjørn Nørgaard, som også er manden bag kirkens enestående alterudsmykning. Døren er fyldt med fortællinger fra "Alfa til Omega".

I porten er der afbildet 16 centrale fortællinger fra GT og NT. I venstre side fra nedstigningen fra Paradis til Syndefald til Abels (og Kains) død. Dernæst bevægelse fra den tomme grav til gravhaven over Emmaus-vandringen til Himmelfarten. I højre side, fra underfortællinger til dåbs-tekster - og missionsbefaling. Alt sammen introduktion til fortællingen om kirkens og kristendommens historie men også den store fortælling om dit og mit liv.

Der er meget mere sige, og mange flere billeder at dvæle ved. Og jeg kan opfordre alle til at komme forbi og fordybe sig i dette mesterværk. Der er også ofte frivillige kirkeværter i våbenhuset, der gerne fortæller lidt og byder på en kop kaffe til besøgende.

Kom og se, siger vi her.

Er det så Perleporten?? – Nej, det er det så ikke, men det er en bronzeportal ind til det fineste, man kan tænke sig. ■

Fredericia Provsti

Kirkelig ligning 2020	63.9 mio. kr.
Kirkelig ligning 2021	63.7 mio. kr.
Sogne	11
Pastorater	10
Antal folkekirkemedlemmer	40.479
Kirkeskatteprocent	0,88
Kirker i alt	11
Kirker, mere end 100 år gamle:	7
Præster	20

Livets gang i Hedenstederne 2020

Af Hanne-Birgitte Beyer Kristiansen

Ved kommunalreformen i 2007 blev tre små kommuner i Hedensted Provsti lagt sammen til Hedensted Kommune. Kommunen består nu af mange småbyer uden en samlen-de købstad. Ved sammenlægningen ønskede kommunen at signalere et ligeværd og valgte derfor at profilere sig som "Hedenstederne".

Det giver også mening at tænke provstiet som Hedenstederne. Provstiet er en god ramme, men det er ude i de enkelte sogne, at livet leves.

Et lokalt projekt

Rårup Kirke har i år fejret åbningen efter en renovering af kirkerummet. Rårup Kirke er en kæmpe herregårdskirke i et lille landsogn. Det store kirkerum gav en meget spredt menighed med stor afstand til præsten ved alter og på prædikestol. Ved at flytte orglet fra tårnrummet og længe-re op i kirken, er menigheden rykket tættere på præsten og på hinanden. Med en glasvæg til tårnrummet er der skabt et fint rum bagest i kirken. Det rå træ på altertav-len har fået farve, så motiverne nu meget bedre ses fra kirkerummet. Det tog tid at få budget og projekt til at nå sammen, men det er blevet et meget smukt og harmonisk resultat. Faktisk udtalte arkitekten, at budgetbegrænsnin-gen havde været et interessant benspænd!

Et fælles projekt

Desværre har vi haft et uhyggeligt antal indbrud i maskin-huse i år. Efter den første række af indbrud tog provstiet kontakt til politiets forebyggelsessektion. Efter en dialog med dem fik alle sogne tilbud om en GPS-løsning i maski-nerne samt DNA-mærkning af værktøj samt vigtige ting i kirken. De blev installeret hen over sommeren, og der gik ikke lang tid, før der var tre nye indbrud. De tre maskiner er hentet uskadte hjem igen, og der er rejst sigtelse i to af sagerne. Den tredje maskine var placeret i offentlig skov, hvor den vel stod og "kølede af", og tyvene kunne derfor ikke findes og sigtes. Nu er der skiltet med "DNA-mærk-ning", og vi har foreløbig ikke haft flere indbrud.

Pengene til projektet blev bevilliget samlet fra provstiets kirkegårdspulje og blev betalt via provstiudvalgskassen, så det var nemt for sognene.

Det samme har været gældende for den fælles udskift-ning til LED-pærer inde og ude i alle sognene. Med det fælles initiativ tager vi vores del af klima-ansvaret og er med til at sikre, at der er økonomi til det lokale kir-keliv også fremover.

Foto: Michael Tungelund

Der er brug for kirkens stemme – også i fremtiden. Kom-munen har en tilføjelse i deres motto: "Hedenstederne – for dem, der vil". Over for det må kirkerne altid for-kynde evangeliet om Guds kraft, der udfolder sig i vores magtesløshed. ■

Hedensted Provsti

Kirkelig ligning 2020	56.4 mio. kr.
Kirkelig ligning 2021	56.3 mio. kr.
Sogne:	33
Pastorater	16
Antal folkekirkemedlemmer	39.295
Kirkeskatteprocent	0,98
Kirker i alt	34
Kirker, mere end 100 år gamle	33
Præster	23

Foto: Michael Tungelund

Vi tog hjem med en stor taknemmelighed over vores danske folkekirke, og samtidig havde vi set forskellige modeller for at etablere fællesskaber med mennesker uden for kirkebygningen. Kirkebygningen har hos os sat rammen i de sidste 800 år, og derfor fylder bygningen meget i vores bevidsthed. Kan der etableres mødesteder og kontaktpunkter andre steder og på andre måder, end vi er vant til?

Halvanden måned efter vi kom hjem, holdt statsminister Mette Frederiksen en pressekonference, og kirkerne blev lukket ligesom resten af landet. Så delte vi så at sige vilkår med den protestantiske kirke i Holland, men oven i de lukkede kirkebygninger var der forsamlingsforbud og restriktioner i formerne for menneskelige møder, og derved blev udfordringen så meget større.

Vi kunne ikke direkte kopiere nogle af ideerne fra Holland, men måske har deres ukuelighed og det nøgterne mod og vilje til at afsøge nye måder at være kirke på præget os, og sat sine små frø. Måske har den håbefulde klang fra Holland fortsat lydt i vores indre, for præsterne giver klangen meget forskellig stemme i dette mærkelige år. Der er det meget synlige med digitale andagter og drive-in gudstjenester, præster der ringer rundt til alle de numre, som de kan komme i tanke om, præster der går rundt og taler med menneskene hen over hækkene, der studeres og læses, og en præst har besluttet at skrive en salme til hver søndags prædiketekst i hele denne coronatid.

Så den håbefulde klang fra Holland giver genlyd hos os – eller også er det selve budskabets klang – at vi som den ene tigger til den anden skal fortælle, hvor der er brød – vin – vand. Den sang og den klang skal ud; den lyder stærkt i det rum, som vi netop har bygget til den klang, men den må ikke blive der, og her er måske den store udfordring til os i de kommende år.

I en stille tid med lille omgangskreds kunne vi passende tale om, hvordan vi deler menneskelivets vilkår og kristen tro. ■

Efterklang fra Haderslev

Af domprovst Torben Hjul Andersen

En uge i januar 2020 var præsterne i Haderslev Domprovsti på en studietur til Holland, som er det land i Europa, hvor færrest kalder sig kristne, og hvor den protestantiske kirke nu kun udgør 11 procent af den hollandske befolkning. Det har bl.a. betydet, at mange af de store kirkebygninger i byerne er solgt og i dag anvendes til andre formål, men kirken er ikke lukket. Kirkebygningen er solgt, men med en imponerende iderigdom prøver kirken – og her forstået som mennesker – at nå ud til ikke-kristne med det kristne evangelium. Organiseret mere eller mindre løst i en stor variation af pionergrupper satser den protestantiske kirke på at nå ud til mennesker på mange forskellige måder.

Haderslev Domprovsti

Kirkelig ligning 2020	62.6 mio. kr.
Kirkelig ligning 2021	61.5 mio. kr.
Sogne	27
Pastorater	18
Antal folkekirkemedlemmer	45.892
Kirkeskatteprocent	0,95
Antal kirker i alt	29
Kirker, mere end 100 år gamle	25
Præster i alt	24

Vi holder modet oppe og holder mandtal

Af provst Dorte Volck Paulsen

Det nye kirkeår 2019 startede smukt med adventstidens gudstjenester, lys og koncerter. Her i Vejle by glædede vi os over at kunne genåbne byens ældste bygning, Sct. Nicolai Kirke efter en gennemgribende restaurering, og det skete til en dejlig festgudstjeneste den 7. december, hvor biskoppen prædikede.

Julen 2019 blev fejret med proppede kirkerum til julekoncerter, skolars og institutioners juleafslutninger og juleaftens gudstjenester. Der blev læst op af evangeliet om en kejser, der befalede folket skrevet i mandtal.

Siden har det at holde mandtal fået en ny betydning, efter vi blev ramt af corona. Vi tæller hoveder og ikke får, og husker de tre A'er: Afstandskrav, arealkrav, og afspritning! Så det har været et meget kontrastfyldt og forvirrende år og samtidig året, hvor man fandt nye veje at gå. I en periode var kirkerummene næsten lukkede, men det var Kirken ikke. Kirken med stort K, som er bygget af os, de levende stene, var spillelevende!

Lokale præster besøgte konfirmanderne på trappestenen med opmuntrende hilsener og fik arrangeret anderledes undervisning. Andre præster og frivillige ringer rundt til isolerede mennesker og gode samtaler vokser stadig frem. Diakonipræsten har uddelt mad og omsorg fra sin gadecykel, koncerter på hospice og i arresten blev leveret af lokale musikere udendørs. Unge mødre har haft Ungdomspræsteriet som livline, da alt andet lukkede ned.

Vi begraver vore døde, og selv om det er en stor sorg for mange ikke at kunne fylde kirken, som man plejede, med afdødes pårørende og venner, ja, så er vi nok blevet endnu mere bevidste om, hvor meget afskeden med levende musik, sang, forkyndelsen af håb og opstandelsestro betyder for os, når vi fysisk skal give slip på en elsket person. Vi døber og holder mange små dåbsgudstjenester for at imødekomme ønsket om dåb med plads til lidt familie og venner.

Det er året, hvor vi lukker folk ude pga. pladsmangel, men hvor vi samtidig forsøger at slukke pessimismen, ved at gennemføre alt det, vi kan! Vi havde Drop-in-dåb for anden gang i provstiet d. 2.oktober, hvor 12 personer blev døbt – den yngste var 6 og den ældste var i 74!

Ny fællesfolder

På trods af forhindringer har vi fået valgt nye menighedsråd og fået nye kræfter og ilt til kirkens liv og vækst i den næste menighedsrådsperiode. Det glæder mig meget.

Foto: Michael Tungelund

Jeg ser frem til 1. søndag i advent, hvor der udkommer en fin gratis fællesfolder om alle provstiets kirker. Den har også fokus på den moderne kirkekunst, der findes rundt omkring i Vejle Provsti. Folderen kan bruges som guide til mange gode kunstture her i omegnen.

Vi har fået en henvendelse fra Vejle Kommune med ønsket om mere samarbejde mellem kirken og kommunen. Det samarbejde ser jeg frem til at udvikle i 2021 og så glæder jeg mig til at kunne tage fat på vores planlagte demensgudstjenester, som vi først kan komme videre med, når der ikke er restriktioner på plejehjemmene. ■

Vejle Provsti

Kirkelig ligning 2020	99.4 mio. kr.
Kirkelig ligning 2021	95.0 mio. kr.
Sogne	26
Pastorater	22
Antal folkekirkemedlemmer	75.417
Kirkeskatteprocent	0,89%
Kirker i alt	32
Kirker, mere end 100 år gamle	24
Præster	38

Foto: Michael Tungelund

forordninger. I Dansk Kirke i Sydslesvig har vi hele tiden været i tæt kontakt og dialog med Slesvig stift og den tyske biskop. For det meste koordinerer vi det kirkelige liv i DKS i forhold til det, der anbefales i Nordkirche. Vi etablerede også i marts en slags ”task-force” i DKS bestående af præsternes tillidsrepræsentant, arbejdsmiljørepræsentant og provst. Gruppen drøfter løbende nødvendige tiltag og oplysning.

En sær tid fordrer også særlige tiltag. Efter aftale med min tyske provstekollega i Flensburg, Carmen Rahlfs, blev det arrangeret sådan, at alle kirker i Flensburg (for en gangs skyld) lod kirkeklokkerne ringe påskedag på samme tidspunkt; kl. 9.45 – 10.00. Min kone og jeg gik ned i Helligåndskirken og trykkede på knapperne og hvilken herlig lyd, der pludseligt og glædeligt fyldte byrummet. Derefter spadserede vi hen til Nikolai Kirke på torvet, hvor man uddelte påskeliljer til de forbipasserende uden for kirkedøren. En lille gruppe på 10-15 mennesker havde samlet sig på behørig afstand af hinanden og sognepræsten, Marcus Friedrich. Han holdt en kort og håbefuld påskeprædiken efterfulgt af kirkebøn og lovprisning. Derefter så han over på mig, fangede mit blik og spurgte så, om jeg ville sige en kirkebøn og lovprisning på dansk? Det ville jeg gerne, om end fuldstændig improviseret. Og sådan blev den påskedag 2020 til en både sær og særlig dag med et dansk – tysk kirkeligt, udendørs fællesskab, som vi aldrig vil glemme.

Resultatet af et enkelt dansk-tysk samarbejde kunne dog med stor fornøjelse præsenteres på et pressemøde i St. Marie kirke i Flensburg d. 30. september: Samtalekort om ”Grænseland/Grenzland”. Bag ideen står Christa Hansen fra Haderslev Domkirke og undertegnede (i al beskedenhed og med inspiration fra Grundtvigsk Forum). Der ligger 32 kort i æsken med spørgsmål til samtale om grænseland. Det historiske, det kulturelle, det etiske, det geografiske, i hjerte og hjerne. Udgiverkredsen er: Haderslev stift, Dansk Kirke i Sydslesvig, Slesvig-Holsten stift, Ribe stift og Nordschleswigsche Gemeinde. ■

En sær og særlig tid

Af provst Hasse Neldeberg Jørgensen

Et tilbageblik på året 2020 vil for Dansk Kirke i Sydslesvig også være præget af corona, mange vil tænke tilbage på som skønne spildte kræfter. Alle de mange forberedelser der her i grænselandet skulle have markeret 100 års jubilæet for afstemningen og, for Sønderjyllands vedkommende, genforeningen. Vi nåede to festgudstjenester, i København og Aabenraa, inden nedlukningen. Siden midten af marts måned har kirkelivet været på ”stand-by” af helt grundlæggende, sundhedsmæssige hensyn. Og det har i sandhed været en sær tid, hvor vi har været nødt til at indrette os efter de gensidige hensyn og gældende

Dansk Kirke i Sydslesvig

Samlet medlemsbidrag 2019	503.860 €
Tilskud Nordkirche (2019)	324.000 €
Tilskud Nordkirche (2020)	331.200 €
Tilskud Finansloven (2020)	14,9 mio kr.
Antal menigheder	26
Antal prædikantsteder	62
Antal præster	21
	1 provst

Fratrædelser i Haderslev Stift i perioden 1. december 2019 – 31. december 2020

Harte	Elon Jepsen	31. januar 2020
Varnæs	Mai-Brit Josephsen Knudsen	31. januar 2020
Mølholm og Vinding	Kålérak Finn Rosing Illum	29. februar 2020
Aabenraa	Jens Kvist	31. maj 2020
Burkal-Bylderup	Henrik Bo Jacobsen	31. maj 2020
Kristkirken	Per Damgaard Pedersen	31. maj 2020
Hedensted-St. Dalby	Thea Køllgaard Olsen	10. juni 2020
Trinitatis	Bent Andreassen	31. juli 2020
Svenstrup	Maiko Miyamoto	14. august 2020
Vedsted	Carsten Vigsø	31. august 2020
Erritsø	Tine Højlund Lorenzen	31. august 2020
Vojens-Jegerup-Maugstrup	Ditte Louise La Cour Freiesleben	30. september 2020
Ødsted-Jerlev	Martin Bonde Eriksen	14. oktober 2020
Øster Starup	Jens Thue Buelund	31. oktober 2020

Ansættelser i Haderslev i perioden 1. december 2019 – 31. december 2020

Sottrup-Nybøl	Karen Møldrup Petersen	1. januar 2020
Gauerslund	Connie Moberg Lyng	15. januar 2020
Vor Frelser, Vejle	Elon Jepsen	1. februar 2020
Bov-Holbøl	Helle Frimann Hansen	1. marts 2020
Harte	Frida Marjunardóttir Thomsen	1. april 2020
Sønder Starup	Maria Frederikke Baungaard	1. maj 2020
Burkal-Bylderup	Poul Erik Gildhoff	15. maj 2020
Mølholm og Vinding	Dorte Kirstine Buelund	1. juni 2020
Varnæs	Sidsel Jensdatter Lyster	1. juli 2020
Aabenraa	Thomas Nedergaard	1. september 2020
Hedensted – St. Dalby	Helene Vinther Emdal Hay	1. oktober 2020
Vedsted	Martin Bonde Eriksen	15. oktober 2020
Trinitatis	Anna Sofie Orheim Andersen	1. november 2020

Haderslev Stift 2020

Redaktion:

Haderslev Stift, Ribe Landevej 35-37, 6100 Haderslev
Tlf. 7452 2025, kmhad@km.dk

www.haderslevstift.dk

Stiftsmagasinet udgives af stiftsrådet i Haderslev Stift
v. formand Per Søgaard. Udkommer en gang om året i
forbindelse med det nye kirkeår.
Redaktionen afsluttet 1. november 2020

Redaktionsudvalg:

Marianne Christiansen, Dorte Volck Paulsen, Kirsten
Kruchoy Sønderby, Lene Kjældgaard, Anette Jorsal

Tekst:

Anette Jorsal, hvor ikke andet er angivet

Foto:

Lene Esthave, Jonas Ahlstrøm

Grafisk designer:

Kamilla Asmusse, I-made-this, Kolding

Tryk:

Jørn Thomsen Elbo A/S, Kolding

Oplag:

1.400 eksemplarer

